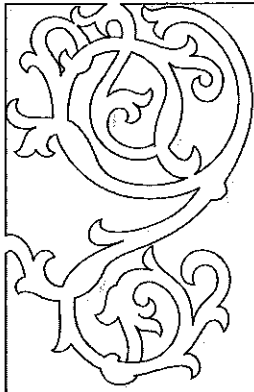

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

VII. évf.

3. szám

2006. augusztus

A TARTALOMBÓL:

Gyülekezet- és
egyházfogalom
középiskolásoknál

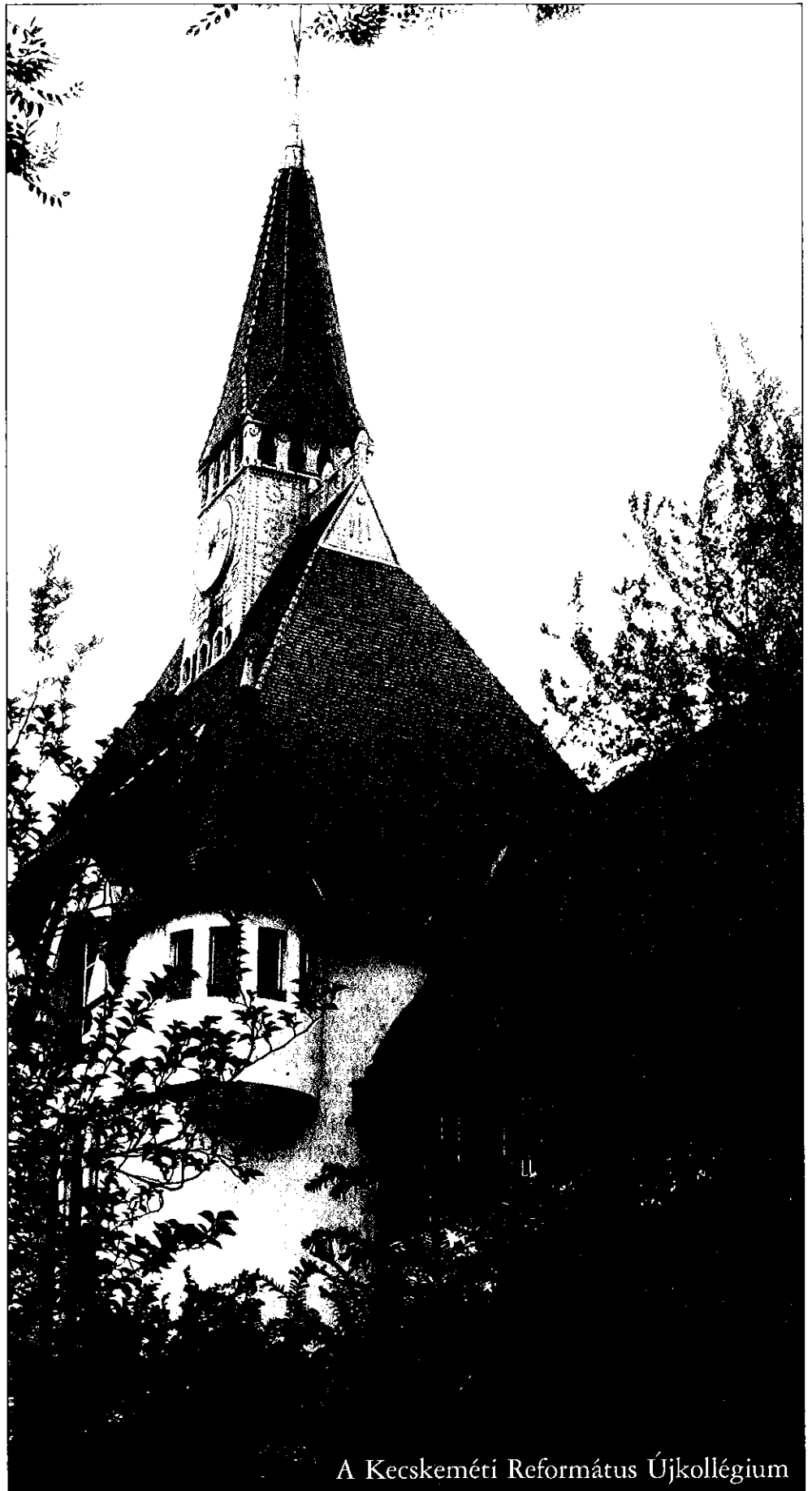
A hitvallásismeret,
mint a hitoktatás alapja

A hit- és erkölcsstan
értékelésének
szempontrendszer

A szlovákiai
református hitoktatás
új koncepciója

Játék hittanórán

A magyar református
nevelés 476. tanévében

A Kecskeméti Református Újkollégium

Több olvasónk kérte, hogy lapunkban tömör leírásban foglaljuk össze az egyes cikkeket.

A hitvallásismeret, mint a hitoktatás alapja

„Amikor hónapokon keresztül foglalkoztam az Apostoli Hitvallás titkaival, akkor jöttem rá, hogy ezt tanítani kellene. Csak ezt kellene tanítani, csak ezzel kéne foglalkozni. Mert mindaz benne van, amit egy mai református diáknak, fiatalnak tudnia kell, tudnia lehet Istenről, Jézusról, Szentlélekről. Ha a hitvallással kezdenénk, és erre építenénk fel hitoktatásunkat, akkor a gyermekek nem értetlenkednének annyit, amikor a Bibliát olvasák, és nem kellene állandóan »eltérni« a »tananyagtól«, és megmagyarázni ezeket a fogalmakat.

Hitből akkor lesz hitvallás, ha elmondod másoknak mindazt, amit megtapasztalsz. A hitvallás a hitoktatás alapja. De nem csak a hitoktatásé, hanem a mindennapi hit-életünké is” – írja a szerző.

A hit- és erkölcsstan értékelésének szempontrendszere

A református hit- és erkölcsstan értékelésének módszere is változásokon ment keresztül az utóbbi években, az öt osztályzatból álló rendszer folyamatosan fellazult és elveszítette kizárólagos szerepét. Az értékelés esetén a következő célokat kell vagy szokás figyelembe venni: ismeret mérése, jártasság a tananyagban (összefüggések meglátása), pozitív élmény maradjon, identitás erősítése, megfelelő tanulmányi átlag elérése, a tantárgy komolysága. Ezek a szempontok összességében befolyásolják a hitoktató szemléletét, a helyzetétől, személyiségétől is függ, hogy melyik kerül előtérbe. Az alsótagozaton fontos a pozitív megerősítés és az élményekre való törekvés. Magasabb évfolyamokon egyre inkább az ismeret, a tudás mérése lesz a legfontosabb, emellett önálló tevékenységekre, feladatokra buzdítjuk a tanulókat: kiselőadások tartására, gyűjtő munkára, az iskola hitéletében való aktív részvételre, hiszen keresztyén hitünk sem elmélet, hanem mindennapi életgyakorlat kell, hogy legyen. – Battyányi Géza cikke iskolai összefüggésekben.

Játék hittanórán

„A Biblia iskolai oktatását a diákok unalma és a tanárok tanácstalansága jellemzi” – írja egy amerikai tanulmány szerzője. A játék egy lehető-

ség a sok közül, hogy a hittanórát érdekessé tegyünk. A cikk a drámajáték során alkalmazható munkamódszereket ismerteti. Köztük az elidegenítési technikákat is: ismert bibliai történeteket új szituációba helyezve a történet új és új jelentésárnyalatára ismerhetünk – mutatja be egy készülő kiadvány részletét Turbucz Erzsébet.

A szlovákiai református hitoktatás új koncepciója: HITTANács

Új stílusú, figyelemfelkeltő, foglalkoztató, a gyermekeket aktívan bevonó hittan”könyvet” szeretnének készíteni szlovák testvéreink. Céljuk: a hittan lógjon ki a többi tantárgy közül, de ne csak formailag; felfelé lógjon ki: értékes, fontos, örömmel várt óra legyen a gyermekek számára. Nem vallást kell tanítani, hanem élő hitet: megtérést, megújulást az Úr Jézus Krisztusban a Szentlélek által az Atya Isten dicsőségére.

Kilenc évnyi, egymással egyenértékű hittan tananyag készül (Szlovákiában 9 éves az általános iskolai képzés), minden évnek van törzsanyaga, amely az alapcsomag – melyek vezérfonala az Apostoli Hitvallás.

Kialakult egy új megközelítés is: az értve-tanulás, a bibliai összefüggések alapfokú felfedezésére épülő tanulás szemlélete. E hittanoktatási mód lényegét leginkább a „HITTANács” elnevezés fejezi ki, mely utal az anyag „barkácsolhatóságára”, de pontos összeilleszthetőségére is, valamint tanácsoló, vezető, gondolkodtató jellegére.

A könyv szerzőjének, Kása Gergelynek a cikke.

Gyülekezet- és egyházfogalom középiskolásoknál

A tanulók körében végzett kérdőíves felmérés szerint az olyan alapvető fogalmakkal, mint *egyház*, *gyülekezet*, valamint a gyülekezet különböző feladatai és szerepe, sokan nincsenek tisztában. A középiskolások egyház- és gyülekezet-fogalma még egy egyházi gimnáziumban sem mondható egységesnek és kikristályosodottnak. Idővel ez az arány lényegesen jobb lesz, tehát az egyházi iskolában eltöltött idővel arányosan javul az egyházzól és gyülekezetről alkotott fogalmuk, képük – elemzi a tapasztalatokat Katona Gyula.

A hit- és erkölcsstan értékelésének szempontrendszer

Battyányi Géza

A református hit- és erkölcsstan az egyházi iskolákban kötelező tantárgy, amely keretében a tanulók tudását a többi tárgyhoz hasonlóan értékelni kell. Így, amikor a hit- és erkölcsstan órán történő értékelésről beszélünk, ennek igazodnia kell a többi tárgy értékeléséhez. Általában az értékelés az ismeretek mérését, arról való tájékoztatást segítik, illetve az ezekhez kötött továbbjutást befolyásolják. A tanár és a tanuló számára is megjelenik munkájuk eredménye, pontosítja a tanítás hatékonyságát, ugyanakkor magasabb évfolyamba, következő szintű iskolatípusba történő előrelépés is a mért eredménytől függ. A református hit- és erkölcsstan tantárgy esetében ugyanezekkel a helyzetekkel találkozunk, ezért az értékelés csak a többi tárggyal megegyező módon történhet – más kérdés, hogy az értékelés szempontjait tekintve, ha nem is teljesen, de a hittan oktatásának sajátos céljai miatt eltérhet azoktól.

Az értékelés módszere változásokon ment keresztül az utóbbi években, az öt osztályzatból álló rendszer folyamatosan fellazult és elveszítette kizárólagos szerepét. A tizenkét évfolyam elején és végén jelentek meg alternatív értékelési módszerek: alsó tagozatban a szöveges értékelés, az érettségiben a pontok és százalékok használata, amely azonban végül mégis osztályzatban is megjelenik, noha a felvételi pontszám esetében a pontosabb százalékos eredmény számolódik át pontszámmá. Az érettségi értékelésének technikája csak adminisztratív szempontból újszerű, hiszen a teljesítmény százalékos mérése a dolgozatok esetében is gyakorolt módszer.

Református hit- és erkölcsstan esetében az értékelésnek van egy egészen sajátos problémája, amely az eltérő, teológiai értelmezésből fakad. Nevezetesen az, hogy a hittan osztályozásának szükségszerűségét megkérdőjelezzük. A felvetés részben a tárgy elnevezéséből indul ki, miszerint a hitet nem lehet tanítani, de osztályozni sem. Az álláspont teljesen helytálló, csak hogy a hittanórán (ha komolyan vesszük a feladatunkat) nem ez történik. Sőt, amikor Istenről beszélünk, akkor bekövetkezhet a hitrejtés csodája: „A hit tehát hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által” (Róm 10,17). Mások az osztályozás „törvényét” állítják szembe az evangéliummal, és féltik a gyermekeket, hogy az osztályzatok miatt hamis istenképük lesz, illetve attól, hogy az elriasztja őket az egyháztól. A vitában sok szempont

előkerült, és érdemes mindkét oldal véleményét komolyan venni a hitoktatás és az értékelés folyamán.

Az 1990-es évek elején vált ez a kérdés izgalmassá, amikor újraindultak a református iskolák és egyszerre több iskolában is megkezdődött a hittan oktatása. Egyes átvett iskolákban a hittan értékelésének bevezetésénél különösen is óvatosak voltak, hogy elkerüljenek egy új konfliktust – hiszen volt elég probléma e nélkül is. Ezek a tapasztalatok szemléltetik, hogy milyen sokféle szempont befolyásolta és alakította a hitoktatás esetében az értékelés meghonosodását.

Az államosítás előtti iskolákban teljesen természetes volt, hogy hittanból ugyanolyan osztályzatokat kaptak, mint bármely tantárgyból, az újrainduláskor azonban mindezt mintha elfelejtettük volna. A nyolcvanas években az egyetlen oktatási intézményünkben, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában heti két órában tanították a hittant, de értékelés, osztályozás nem volt.

A Kecskeméti Református Régi Kollégium

Amikor az érettségi lehetősége szabadon választott tantárgyként a hit- és erkölcstan esetében megjelent, a vita lényegében eldőlt. A döntéshozók azért is ragaszkodtak az egységes értékelés bevezetéséhez, hogy a tantárgy elismertségét erősítsék. Visszatekintve megállapíthatjuk, hogy döntésük helyesnek bizonyult, mert amikor a hitoktató ugyanazt a tevékenységet végzi, mint kollégái, akkor hasonló kihívásokkal szembesül, mint azok, közelebb kerülnek egymáshoz. Ugyanígy, amikor a tanulók számára természetes a hittanóra, amely nem „lóg ki” a sorból, mert nem csupán egy játékorá, vagy „beszélgetés-óra”, hanem olyan komolyan vett, mint a többi, akkor a hittan a helyén van az iskolában. Elsősorban az átmeneti időszakok okoztak problémát, amikor a hitoktatás még újszerű volt a tanulóknak, a tanároknak és a szülők számára. Azok a tanulók, akik ezzel a helyzettel kész tényként, működő és nem megkérdőjelezett helyzettel találkoztak, teljes természetességgel fogadták el. Ahol a hitoktatás a maga teljességében, az értékeléssel együtt elfogadott és megbecsült módon működik, ott ez jelzi, hogy a református iskola a református szellemiség egy nagyon fontos és alapvető követelményét megvalósította.

A nem egyházi fenntartású intézményekben tapasztalatom szerint többségében ma sem történik egységes értékelés. Ezek többnyire gyülekezeti szervezésben, fakultatív módon szerveződő, általános iskolákban megtartott órákon résztvevő tanulók csoportjai, ahol az értékelésnek más szempontjai hangsúlyosabbak, mint a középiskolában.

Az értékelés esetén a következő célokat kell vagy szorosan figyelembe venni: ismeret mérése, jártasság a tananyagban (összefüggések meglátása), pozitív élmény maradjon, identitás erősítése, megfelelő tanulmányi átlag elérése, a tantárgy komolysága. Ezek a szempontok összességében befolyásolják a hitoktató szemléletét, a helyzetétől, személyiségétől is függ, hogy melyik kerül előtérbe.

Az ismeret birtoklása és használata tekintetében az értékelésről a későbbiekben még részletesen is szólok. A hitoktatásnak alapvető feladata az információk átadása és rögzítése. Az értékelésnél ezért nagyon hangsúlyos az ismeretek számonkérése, a tanulás és a megértés ellenőrzése. A hitoktatásban is a tényeket kérjük számon azt, ami megtanulható. Előfordult, hogy olyanok érkeztek a gimnáziumba a hittanórára, akiknek nem volt keresztyén egyházélményük és tapasztalatuk. Számukra különösen is fontos volt rögzíteni, hogy nem a hitükre vagyunk kíváncsiak, hanem arra az ismeretre, amit megszereznek. Az, hogy ki mit hisz, nem jelent felmentést az ismeretek elsajátítása szempontjából. Persze a hitükre nézve is reménységgel vagyunk Isten előtt.

Feszültség akkor keletkezhet a hitoktató számára, ha az egyházhoz inkább kapcsolódó, esetleg ifjúsági szervezetben is aktív tanuló gyengébben teljesít, miközben valaki, aki magatartásában is a keresztyén tanítással ellentétesen viselkedik, jó eredményt ér el. Tapasztalatom szerint ez a helyzet nem jellemző, mert a hitüket komolyan vevő tanulók a hittan terén is igyekeznek eredményesek lenni. A plusz tevékenység pedig nem jelent kibúvót a tanulás alól.

Az *összefüggések meglátása* része a tényszerű ismeretek mérésének is, de tágabb értelemben véve is megjelenhet, mint a bibliai kifejezésekben, keresztyén életben való jártasság. Azok, akik családjá, vagy nagyobbak esetében ők maguk, hitüket gyakorló életet élnek, előnybe kerülnek azokkal szemben, akiknek az életében mindez nem természetes. Úgy találkozunk vele, hogy az „egyházias” kifejezéseket természetesebben használják.

Arra kell törekednünk, hogy a hitoktatás *pozitív élmény* maradjon a tanulók számára. Nem elvtelenül és nem mindenáron gyakoroljuk, de tisztában kell lenni vele, hogy a tanulók egy része számára az egyházzal és Krisztussal való találkozásnak meghatározó alkalmá a hittanóra. Nemcsak a tanításban, hanem az értékelésben is igaz mindez, ott is lehet sikerélményt szerezni.

Az *identitás erősítése* is megjelenik az értékelések mögötti elvárásokban, amikor a hittanjegynek része lesz a templomba járás, a gyülekezeti kapcsolat. Az általános iskolák esetében gyakran nemcsak a tanuló, hanem a családjának részvételét is figyelemmel kísérik az iskolában. Az a cél, hogy a tanuló megismerje a református keresztyén közösség életét, s ha lehet, bekapcsolódjon a gyülekezet közösségébe, sőt az iskola után is ott maradjon. Maga a cél és az elérni kívánt eredmény helyessége megkérdőjelezhetetlen, de az oda vezető út több kérdést is felvet. Akkor van csak értelme ennek az elvárásnak és az ellenőrzésnek, ha az nem a hittanóra elvárása, hanem az iskoláé, és ha a tantestület ebben személyes példát mutat. Ne a hittanjegy alakítója legyen, hanem az iskolához tartozás természetes része. Másik kérdés, hogy mennyire lehet egy alapvetően hithez kapcsolódó magatartásforma gyakorlását megjeleníteni a hittan értékelésében, ha ott valóban az ismeretet akarjuk értékelni.

A *megfelelő tanulmányi átlag* elérése sem elhanyagolható szempont, amikor a hitoktató kimondott és meg sem fogalmazott elvárásokkal találkozik. Az, hogy a hit- és erkölcstantól több helyen azt várják, hogy nagyon magas legyen a tanulmányi átlag, egyben jelzi, hogy hol és mennyire veszik komolyan. Van, hogy a hitoktató próbálja a tárgy kötelező jellegét úgy kompenzálni, hogy szinte

mindenki ötöst kap, van, hogy ez az elvárás egyenesen az iskola vezetése részéről jelenik meg. Voltak helyzetek, amikor ezt a hozzáállást nem lehetett elítélni, például amikor kötelezővé tette az egyik iskolánk olyanoknak is a hittan osztályozását, akik szüleinek az iskola átvételekor megígérték, hogy nem így lesz, és a hittan komolyságát lekicsinyelték, akkor természetes törekvés, hogy lehetőleg ne rossz jegyeket kapjanak azok, akik teljesítenek, akik igyekeznek.

Érdekes helyzetet teremthet, ha egy iskolában az egyik hitoktató szinte mindenkinek ötöst ad, a másik pedig igyekszik komolyan venni feladatát – különösen, ha más-más felekezethez tartoznak. A másik véglet a nagyon szigorú értékeléssel annak a bizonyítása, hogy a hittan igenis *komoly tantárgy*. Attól lesz az, ha az iskola is, a hitoktató is komolyan veszi azt, hogy feladatukat a Krisztus megbízásából végzik.

A református hit- és erkölcsstan oktatásánál az értékelést tekintve korcsoportonkénti bontásban is megjelennek sajátos szempontok. Az általános iskola alsó tagozatában és a gimnázium 10. évfolyamában ugyanazok a szempontok más-más arányban vannak jelen. Alsó tagozatban sokkal fontosabb a pozitív megerősítés, és a jó eredményekre, élményekre való törekvés. Ebben némi segítséget jelenthet, hogy a szöveges értékelés bevezetésével lehetőség van alternatív, az említett célt jobban megjelenítő értékelésre. Véleményem szerint legalább ennyire fontos, hogy a középiskola 12. évfolyamában a hittant tekintve jó élményekkel távozzanak az intézményből. A dogmatika és különösen az etika tanítása lehetőséget ad arra, hogy a tanulók még tevékenyebben bekapcsolódjanak az óra menetébe, a tananyag feldolgozásába, és önálló munkát végezzenek. Az egyre magasabb évfolyamokon egyre inkább az ismeret, a tudás mérése lesz a legfontosabb, de folyamatosan megmarad a lehetőség, hogy önálló tevékenységekre, feladatokra buzdítsuk a tanulókat, amely értékelésével a jegyeket is alakíthatjuk. Ezek a feladatok, a kiselőadások, a gyűjtő munka, az iskola hitéletében való aktív részvétel, mind bevonják a tanulókat egy olyan körbe, amelyben már látható, hogy nem a tanár és a tanuló áll egymással szemben, hanem mindannyian Isten gyermekei.

Nem függhet a hitoktatónak a tanulókhöz való viszonya a teljesítményüktől. Isten szeretete nem a jegyeiktől függ, és a tanáré sem függhet attól. Az ember értékelése nem azonos a hittanórán elért teljesítményének értékelésével, de ez minden tantárgyra és pedagógusra nézve azonos elvárás. A jó eredmény nem jelent belépőt az üdvösségbe, a rossz sem a kárhozatba – ezt a hitoktatónak tudnia kell érzékeltetni.

Természetesen vannak olyan szempontok is, amelyek más tantárgyak esetében is előkerülnek. Az értékelés szempontjából lényeges, hogy a szóbeli és írásbeli feleletek, valamint az egyéb tevékenységekre adott jegyek megfelelő arányban legyenek. Az a legszerencsésebb, ha ezek aránya a tanmenet elkészítésekor megtervezésre kerül. Jellemző elvárásként jelenik meg, hogy „legalább” a hittanórán legyen fontos a szóbeli felelet, hiszen máshol erre alig van lehetőség. A középiskolai tananyag nagysága és az ehhez mért heti két óra beszűkítik ezeket a lehetőségeket, és az írásbeli, azon belül az esszé jellegű dolgozatok gyakorlására is szükség van, hiszen az emelt szintű hit- és erkölcsstan érettségien ezt ismerni kell.

A hittan esetében is nagyon lényeges az értékelésnél a következetesség, hogy magunkat és a tanulókat is komolyan vegyük. Az előre rögzített feltételek, azok betartása mindenki számára biztonságot jelentenek. Az a tapasztalatom, hogy ha a tanév elején a tanulók megismerik a feltételeket, az értékelés módját és saját lehetőségeiket, és mindez meg is valósul, akkor szívesebben működnek együtt, sőt elvárják annak betartását.

A dolgozatok esetében a százalékos eredmények jegyre váltásánál az adott iskolában a humán tárgyaknál általános arányokat érdemes érvényesíteni. A középiskolákban az értékelés támpontja a hit- és erkölcsstan érettségi követelménye és értékelésének módszere. Nem kell minden esetben az érettségi nagyon szabályozott és meghatározott értékelési szempontjait teljes mértékben alkalmazni, de ez az irányelv, amelyet követünk. Érdemes átvenni azt, hogy meghatározott szempontok alapján objektív mérésre törekszünk. Komolyan kell venni, hogy tartalmi és formai értékelést is tartalmaz, amelyben a formai rész nagyon hangsúlyos. A tisztán lexikális tudás körülbelül 20%-ban van mérve, a többi az alkalmazott tudást értékeli. A témátartás, a felelet felépítése, a megfelelő fogalmak, szakkifejezések használata és az idézetek felhasználása más-más súlyozással, de mind lényeges elem. Természetesen az érettségi követelményrendszerének alkalmazása nem a számonkéréssel, hanem az ehhez igazított tanítással kezdődik. Az a feladat, amely nem a megtanult anyag felmondására törekszik, hanem arra készíti a tanulókat, hogy a megadott források vagy segédanyagok felhasználásával alkalmazzák a megtanultakat, pontos képet fest arról, hogy mennyire sikerült elsajátítani az ismereteket. És mindez nagyon is életszerű, hiszen keresztyén hitünk sem elmélet, hanem mindennapi életgyakorlat kell, hogy legyen. Nemcsak megtanulni, hanem alkalmazni is kell hitünk tanításait.

A hitvallásismeret, mint a hitoktatás alapja

M.A.D.

Hitvallásismeret.

Hitvallás = ismeret?

Hit = vallásismeret?

Hit? Vallás? Ismeret?

Bizonyára hallották már a tudósról, a filozófusról, és a teológusról szóló mulatságos meghatározást, mely szerint:

A tudós olyan ember, aki egy sötét alagútban egy fekete macskát keres.

A filozófus olyan ember, aki egy sötét alagútban egy fekete macskát keres, amelyik nem is létezik.

- A tudós olyan ember, aki egy sötét alagútban egy fekete macskát keres.

- A filozófus olyan ember, aki egy sötét alagútban egy fekete macskát keres, amelyik nem is létezik.

- A teológus olyan ember, aki egy sötét alagútban egy fekete macskát keres, amelyik nem is létezik, mégis hirtelen így kiált: Megtaláltam!

Ebben az értelemben nem szeretnék teológusként írni. Nem állítom, nem állíthatom, hogy ez a fekete macska tényleg „létezik”. Egyet tehetek: elmondom, amit a hitvallásról, mint alapról érzek és gondolok. Talán lesznek olyanok, akiknek segít, és lesznek olyanok is, akik összehordott „zagyvaságnak” tartják. A céloom csupán az, hogy felhívjam az olvasók figyelmét arra az alapra, melyre komolyan lehet építeni. Sajnos, a mai egyházak (a történelmi egyházakat is beleértve) nem tesznek túl nagy hangsúlyt a hitvallásismeretre. Most a „megtérés” lett a divat, a hit megélése, a hit megvallása pedig háttérbe szorult. (Az ilyen „lelkisedés” ismeret nélkül csupán olyan, mint a gyufa lángja: ellobban. Hamuvá ég.)

A legmegfelelőbb, ha az Apostoli Hitvallást tanulmányozzuk. Ez az alap. Ez a kiindulópont. Bár nem teljes ez a hitvallás, hiszen sokat nem mond el – vannak olyanok, akik szerint az üdvösséghez ennyi is elegendő. Szerintem a hitvallás túl szűkszavú, különösen Jézus életéről, és köztünk való szolgálatáról nem mond semmit. Nem baj! A hitvallás, az Apostoli Hitvallás, vagy bármelyik másik, nem a Szentírás. Hozzá lehet tenni, el lehet venni belőle. Ki lehet, és ki is kell egészíteni, hiszen a mai kereső lelkeknek már nem érthető az, ami egy született reformátusnak természetes. Legyünk bátrak, és kezdjük hozzá!

A hagyományos oktatásban a bibliaismeretre épül rá a többi tantárgy: hitvallás, dogmatika, etika... a Bibliát olvasó ember azonban hamar találkozik olyan fogalmakkal, mint Teremtő, Megváltó, Krisztus, Kegyelem, Szentlélek, Eklézsia... ha nem érti ezeket a szavakat, fogalmakat, akkor mennyire érti meg azt, amit a Bibliában olvas? (József történetét olvasva nehezen érti meg, mi az a *gondviselés* – de ha tudja, mi a *gondviselés*, akkor ebben a történetben azonnal felismeri Isten tervét.)

Amikor hónapokon keresztül foglalkoztam az Apostoli Hitvallás titkai® – val, akkor jöttem rá, hogy ezt tanítani kellene. Csak ezt kellene tanítani, csak ezzel kéne foglalkozni. Mert mindaz benne van, amit egy mai református diáknak, fiatalnak tudnia kell, tudnia lehet Istenről, Jézusról, Szentlélekről. Ha a hitvallással kezdenénk, és erre építenénk fel hitoktatásunkat, akkor a gyermekek nem értetlenkednének annyit, amikor a Bibliát olvassák, és nem kellene állandóan „eltérni” a tananyagtól (*tananyag?*), és megmagyarázni ezeket a

A Kecskeméti Református Újkollégium bejárata

fogalmakat. Egy kísérleti tantervre volna szükség, mely a hitvallásra épít. Ezt tekinti alapnak.

A HIT nemcsak – hanem... Nemcsak ismeret, de az is. Nem csak bizalom, de az is. Ha *csak* ismeretem van, tudós leszek, ha csak vonzódásom van, rajongó leszek. Vagy okoslelketlen, vagy lelkesbuta. Ezek szélsőséges értelmezések. Református egyházunk mind a kettőre épít. Ismeret, Bizalom! Bizalom, Ismeret! Ha bármelyik hiányzik is, akkor az nem lehet hitvallás. Az ismeret tanítható, átadható, a bizalom nem. A MA világában minden és mindenki bizonytalan. Bizalmatlan. Mivel nem tanítható a bizalom, meg kell tapasztalnia minden Istent keresőnek.

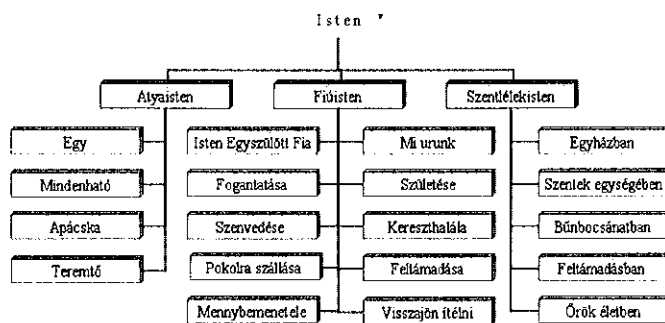
Hinni Istenben, kiválasztottnak lenni erre a szép és nemes feladatra olyan, mint amikor az ember szerelmes. Igen. Senki nem tudja, csak te magad érzed. Ilyen a hit, ami benned van, él és mozdul. Hitből akkor lesz hitvallás, ha elmondod másoknak mindazt, amit megtapasztalsz. Mindazt, amit érzel. „Ha tehát száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy Isten feltámasztotta őt a halálból, akkor üdvözülsz” (Róm 10,9).

Azért fontos a HIT, mert ez nem más, mint HÍD. HÍD! HIT – HÍD. Egy kereszt alakú híd, mely újra összeköti Istent az emberrel. Ez a HIT – HÍD helyreállítja mindazt, ami ott az Édenben a fa alatt megromlott. Ha ezt megértik a gyermekeink, a diákjaink, a fiataljaink, akkor egyházunk újra éled, újra ébred, és nem a kiüresedő hagyományok, hanem a megújulás egyháza lesz.

Hitoktatásunknak ez kellene, hogy alapja legyen. Kialakítani a feltétlen bizalmat Isten, és Fia, Jézus Krisztus iránt. Sajnos, amíg jelen „követelmény”-rendszerben dolgozunk, és teljesítményre mérjük a tudást, addig ez teljességgel lehetetlen. Nem lehet változtatni ezen, amíg osztályozzuk a gyermekeinket. Ez kicsit „tananyagzagúvá” teszi a hittant is, és természetes ellenkezést vált ki minden diákból. A diákjaink nem szeretik azt, ami „kötelező”. Kötelező áhítat, kötelező ez, vagy az... Lehet, hogy nagyon szereti hitoktatóját, de ez kevés. Mert a hitoktatásnak nem az a célja, hogy a diák megszeresse a tananyagot, vagy a tanárját, hanem az, hogy eljusson Jézus Krisztushoz. Ezt nem lehet heti 1-2 órában, 45 percben elérni. Főleg úgy, hogy osztályozzuk őket. Csak úgy lehet, ha megértik, megszeretik Istent. A hitvallás titkait kutatva eljutnak a Biblia alapigazságaihoz. Ebből születhet meg az ő életükben is a hitvallás.

Hittan. Hit-tan. Az egyik része maga a tan, vagyis az ismeret. Ez talán átadható. Bár nem az lesz

Hitvallás

A hitvallás elemei

hű református, aki sokkal több ígét bemagolt, és tudja a bibliai fejezetek beosztását, és a könyvek keletkezésének körülményeit, s ötösré érettségizik emeltszinten, hanem az, aki személyes megváltójának elfogadja Jézus Krisztust! Vagyis Hisz. HITe van. HITre jut. Rá mer lépni a HÍDra, mely elvezeti őt az Életre, az örök Életre!

Mivel ebben a rövid cikkben nem lehet kifejteni mindazt, ami felfedezhető az Apostoli Hitvallásban, csak néhány érdekes gondolatra hívnám fel az olvasók figyelmét.

Mi nagyon szeretjük túlbonyolítani a dolgokat, noha a dolgok végtelen egyszerűek. Egy kisgyermek ezt jól tudja, és tisztán ismeri. Jézus is ilyen lelkületet vár. Nézzük meg először, hogyan is épül fel az Apostoli Hitvallás.

Ez egy igen egyszerű táblázat. Összefoglalja a teljes hitvallás szövegét. Az Atyáról csak ennyit árul el a hitvallás. A Fiúról is keveset beszél, hiányzik belőle egész élete. A Szentlélek munkája pedig ebben a világban így jelenik meg. A gyermekek látva a táblázatot hamarabb megértik Isten egységét, EGYségét, és azt is, hogy úgy jelenik meg, mint Atya, Fiú és Szentlélek! Azaz Szentháromság.

Szentháromság

A Szentháromság

Az Isten SZERETET. A szeretet egy. Egy. Érezhetjük, hogy valakit jobban, vagy kevésbé szeretünk. Gondolhatunk valakire szeretettel, szerelemmel, vagy szerető tisztelettel. De a szeretet mindig szeretet marad. Nem változik. Mint ahogy Isten sem változik, és Jézus Krisztus is ugyanaz marad.

Talán nem is értjük, hogy ez a szó, ez az egy szó mennyi mindent kifejez édesanyanyelvünkön. Talán van, aki most azt gondolja, hogy ezt az Igét nem is magyarul írták: szeretet. De mi magyarul olvassuk és magyarul értjük. Szeretet. Vagy talán nem is értjük igazán. SZERETET. Azt jelenti: SZER – ETET. A *szer* – magyar történelmi múltunk örökségét nézve – a törvény, az alapigazság. Ó-pusztaszer, ahol az ország alap-törvénye készült az első országgyűléskor. A *szer* tehát ezt a törvényt jelenti. Hiszen ez a törvény az Isteni igazság *része*. A *szer* nem más, mint az Isteni törvény általunk megismert *része*. Emlékezzenek rá: „... most *rész* szerint van bennünk az ismeret... de a legnagyobb a *szer*-etet.” (1 Korinthus 13.) Mert mi csak az egész része lehetünk, mint testnek tagjai. A tagok közötti szeretet az, ami egyé, azaz egészé tesz.

ETET. Mit csinál? Etet, táplál. Ez a szó második felének jelentése. A törvény táplál, vagyis „szer-etet”. Ha életünk alapvető törvénye Isten törvénye lenne, ez lenne, lehetne táplálékunk is. Mi az Isten alapvető tör-

vénye? – „*úgy szerette a világot, hogy egyszülött fiát adta.*” (János 3, 16-17.) Ez az alapigazság. „Biblia a Bibliában.” A Legnagyobb örömhír!

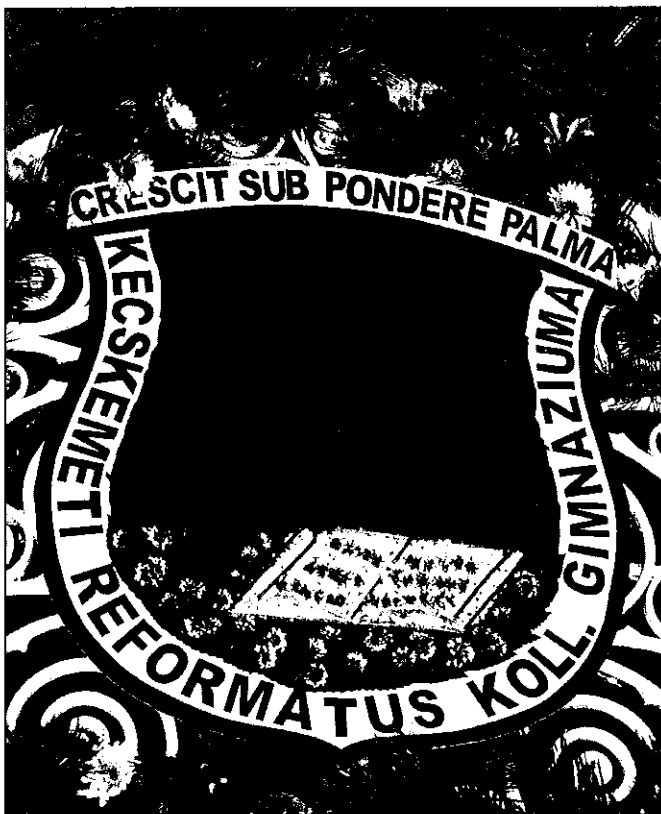
Jézus teste igazi étel, vére igazi ital (Jn 6,52-59). Megvan, hogy mivel ETET. *Játsszanak bátran a szavakkal!* Jézus TESTE és VÉRE táplál bennünket, és így részesei leszünk Isten alapvető törvényének, hiszen Isten Jézust adta nekünk. Ha esszük és isszuk, akkor TEST-VÉREI (TESTének-VÉRének részesei, /kenyér és bor/ azaz TESTVÉREi) leszünk. Ha Krisztusnak TESTVÉREi, akkor Istennek gyermekei. Istennek fiai. Ilyen egyszerű. Akkor igazán mondhatjuk együtt: Mi Atyánk! DE ha nem esszük és isszuk – figyelmeztet az Ige, akkor „*nincsen élet tibennetek*” (Jn 6,53). Jézus az Élet, vagyis akkor nincsen bennünk Jézus, és akkor nem mondhatjuk: Mi Atyánk! Folytassam...?

A szeretetnek van életet adó, lelkünket tápláló ereje. Ez az egyetlen érzés, ami élet-erősítő. Ez az egyetlen érzés, ami ad (etet) és nem elvesz! Ha komolyan vesszük egyházunk egyik ősi jelképét, akkor még jobban értjük ezt: szer-etet: fiaiat vérevel tápláló „pelikán”, gyermekeit „fiával” tápláló Isten... kicsit kemény beszéd ez...

Még oldalakat lehetne írni erről az egy szóról, erről az EGY-ségről. De erre már nincs lehetőség. Talán az előző néhány sorból világosan kiderült, hogy a hitvallás titkai sokkal jobban el vannak rejtve, mint az első pillanatra gondolnánk. Ha felfednénk, és megismernénk ezeket a titkokat, és továbbadnánk a jövő nemzedéknek, a következő „Református Egyháznak”, akkor megértenénk, hogy miért is ez az alapja hitoktatásunknak. Mert mindenről szól, és mindent megtanít.

Ha Istenem, az Úr megengedi, egy kísérleti oktatásba fogok kezdeni, mely a Hitvallásra épül. Az Isten jelenlétére teszi a hangsúlyt, és arra, hogy ez a jelenlét ismeret és bizalom által hit-vallás lehet minden ember számára. Ezt követné az egyháztörténet, mely Isten jelenlétének a története, és nem számok, évszámok, csaták és háborúk leírása. Ha a gyermekek ismerik az alapfogalmakat, és tudják, hogy hogyan van jelen Isten ma is közöttünk, akkor már más „szemmel”, más szívvel olvassák a Bibliát, és értik meg annak hozzánk szóló üzenetét, erkölcsi, etikai tanítását.

A Hitvallás a hitoktatás alapja. De nem csak a hitoktatásé, hanem a mindennapi hit-életünké is. Merjünk megváltozni értelmünk megújulásával, és újragondolni azokat a módszereket, azokat a lehetőségeket, mellyel hitben, Hitre nevelhetjük a bizalmatlan világban élő ránk bízott diákokat, hogy Hídra lépve eljussanak Isten és önmaguk megismerésére.

A Kecskeméti Református Gimnázium címere - virágból

A szlovákiai református hitoktatás új koncepciója

Kása Gergely

HITTANÁcs

t éve tanítok hittant Szlovákiában, Felvidéken, a buzitai magyar tannyelvű alapiskolában. Az iskola 9 évfolyamos, de a 170 diákból csak 30 református*. Így összesen három, egyenként 10 fős hittanos csoportom van, a következő módon összevont évfolyamokkal: 1-3; 4-6; 7-9.

Az egyre gazdagodó „hittankönyv-piacon” nem találtam még olyan hittankönyvet és tantervet, melyet jól tudtam volna használni ebben a helyzetben.

Minden esetben az tűnt a legnagyobb problémának, hogy a hittankönyvek célja a minél pontosabb bibliaismeret elérése sok-sok bibliai történet megismertetése által. Nagy anyagot terveznek be egy-egy évfolyam számára, amelynek megtanítása, a sok-sok ismeret „fejekbe juttatása” reménytelen vállalkozás a kis iskolák összevont hittancsoportjainál.

Elkezdtem oly módon szelektálni bizonyos hittankönyvekből, hogy magam állítottam össze anyagokat, a sajátos helyzetre tekintettel. Munkám során kezdett kialakulni egy új megközelítés is: az értve-tanulás, a bibliai összefüggések alapfokú felfedezésére épülő tanulás szemlélete. Elsődleges célom nem az átfogó, minél részletesebb bibliaismeret kialakítása a gyermekekben, sokkal inkább a Szentírás és egyházunk érdeklődési terükbe vonása és megszerettetése.

Olyan „alternatív” hittankönyv és tanterve felépítésébe fogtam, amely jól variálható az egyes összevont csoportok sajátosságai szerint, és mégis megmarad az áttekinthetősége, a céltudatossága és a gondolkodtató, a gyerekeket aktívan bevonó, érdeklődésüket felkeltő jellege.

Az „alternatív” szónál pontosabban kifejezi e hittanoktatási mód lényegét a „HITTANÁcs” kifejezés, mely utal az anyag „barkácsolhatóságára”, de pontos összeilleszthetőségére is, valamint tanácsoló, vezető, gondolkodtató jellegére.

Időközben egyházunk zsinata is elkezdett foglalkozni a hittanoktatás kérdésével. Olyan tantervet és tankönyvsorozatot kerestek, amely a Szlovák Köztársaság oktatási minisztériuma számára is elfogadható lehet, mert ez esetben az állam finanszírozná a tankönyvek nyomtatási költségeit. Miután ismertettem a Zsinati Tanáccsal a „HITTANÁcs”-rendszert, megbíztak annak pontos kidolgozásával és beterjesztésével. Bár a teológiát és a tanítóképzőt egyaránt elvégeztem Sárospatakon, ez természetesen messze nem elegendő egy ilyen komoly munka elvégzéséhez. Ezért segítséget kértem a felvidéki református iskolák igazgatóitól (akik közül Drenko Zoltán a pedagógia doktora, lelkipásztor, illetve hittan-tanfelügyelő), néhány lelkipásztor kollégámtól, illetve komoly érdeklődés mutatkozik egy jó munkakapcsolatra a budapesti RPI részéről is.

Ez után a „történeti” bevezető után a teljesség igénye nélkül felvázolom a formálódó HITTANÁcs rendszert.

Elsőször három gyakorlati alapelvet vázolok, melyekből kitűnik, hogy nem készíthetünk hagyományos tantervet és tankönyvsorozatot.

- Az elsőhöz előbb néhány adat:

A Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban:

- 6223 magyar református hittant tanuló diák (2002)

- Ebből kb. 4200-4400 diák tanul (kettő vagy több évfolyamot) összevont csoportban hittant, ez kb. 70%-a az összlétszámnak

- Ebből 674 diák tanul református iskolában (heti 2 órában) hittant – tehát 5549 diák csak heti 1 órában tanul hittant, ami kb. 90%-a az összlétszámnak

Látható tehát, hogy olyan tantervre és tankönyvre van szükségünk, amely jól használható a többségben lévő, heti egy órában tanuló összevont csoportokban, és kibővíthető a református iskolák számára is. Fontos szempont, hogy egy órára egy tankönyvet kelljen bevinni az összevont csoportokba is, és a különböző évfolyamok ugyanazt a történetet tanulják, életkori sajátosságaiknak megfelelő szinten.

* Szlovákiában a hitoktatás ill. az etika minden állami iskolában órarendbe illesztett tantárgy – a Szerk.

- A második a már említett értve-tanító, összefüggéseket felfedezettető és megszerettetető elv.
- A harmadik alapelv: a szlovákiai magyar reformátusságnak olyan hittan-tananyagra van szüksége, mely figyelembe veszi a kisebbségi létünkéből fakadó sajátosságokat, és biblikus válaszokat keres sajátos problémáinkra.

A HITTANács-rendszer a következőképpen próbál megfelelni a fentieknek. Nem elsős, másodikos, harmadikos stb. tankönyveket írunk, melyek bekötte kerülnek a gyermekek kezébe, hanem készítünk 9 évnyi, egymással egyenértékű hittan-tananyagot, „A, B, C, D, E, F, G, H, I év” megjelöléssel (Szlovákiában 9 éves az általános iskolai képzés, és alapiskolának hívják). Minden évnek lesz egy törzsanyaga, melyet alapcsomagnak hívunk. Ehhez a foglalkoztató anyagok minden év esetében négy szinten készülnek el, a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően. Középiskolában négy évnyi törzsanyag készül „A, B, C, D év” megjelöléssel, két életkori szinten. Az áttekinthetőség kedvéért mindezt egy táblázatban is összefoglaljuk.

A HITTANács törzsanyaga az 1-9 évfolyamos alapiskolák számára					
Alap-csomagok	Mind a kilenc év alapcsomagjában kb. 14-20 új lecke, mindegyik tartalmazza az alábbi ötféle elemet:				
A év ⇨	1-2 oldalnyi közös bevezető minden lecke elején	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag az 1. osztály szintjén (6-7 évesek)	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag a 2-4 oszt. szintjén (8-10 évesek)	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag az 5-7. oszt. szintjén (11-13 évesek)	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag a 8-9. oszt. szintjén (14-15 évesek)
B év ⇨					
C év ⇨					
D év ⇨					
E év ⇨					
F év ⇨					
G év ⇨					
H év ⇨					
I év ⇨					

A HITTANács törzsanyaga az 1-4 évfolyamos középiskolák számára			
Alap-csomagok	Mind a négy év alapcsomagjában kb. 14-20 új lecke, mindegyik tartalmazza az alábbi ötféle elemet:		
A év ⇨	1-2 oldalnyi közös bevezető minden lecke elején	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag az 1-2. osztály szintjén (16-17 évesek) „Kereső szint”	2-3 oldalnyi magyarázó, foglalkoztató anyag a 3-4 oszt. szintjén (18-19 évesek) „Ő keres szint”
B év ⇨			
C év ⇨			
D év ⇨			

Tehát minden év alapcsomagja körülbelül 100 oldalból áll (max. 20 lecke x 5 oldal). Ezek az oldalak „HITTANács, X év” feliratú keményfedelű kapcsos mappába (irattartóba, lefűzőbe, stb) helyezhetők (fűzhetők) be. A leckék közös oldalán kívül minden gyermek az ő életkori sajátosságainak megfelelő lapokat kapja meg (év végén megkaphatja és elteheti a többit is, hátha őt magát, vagy valamely családtagját érdekli majd a jövőben).

Három jó lehetőség is adódik:

Az alapcsomag lapjait fél évre vagy akár egész évre előre odaadhatjuk a kapcsos könyvben, de tapasztalatom szerint nagyon jó *óránként adni az új anyagot*, mert az így mindig új, érdekes, és többször átélhető a megajándékozottság öröme. Mivel nem lapozhatnak előre, az új anyagok nem válnak unalmassá, és nem ijesztő a gyermek előtt álló hittanlecke-mennyiség. A munkatankönyv fokozatosan gyarapszik (reménység szerint az ismeret és a hit is együtt gyarapszik vele), és közben a gyűjtögetés örömét nyújtja, valamint törődést és odafigyelést kíván.

A másik jó lehetőség, hogy az alapcsomag bármikor könnyen bővíthető kiegészítő anyaggal, csomaggal. E bővítés történhet egységesen: minden lecke után plusz egyháztörténeti, egyházzenei stb. anyag iktatható be, vagy esetlegesen: bizonyos leckék után plusz foglalkoztató, drámapedagógiai stb. anyagot helyezhetünk el.

Nem feledkezhetünk el a *javíthatóság* lehetőségéről sem. Míg egy hagyományos tankönyv esetében az esetleges hibák kijavítása újrontomatást jelent, itt megoldható a hibásnak ítélt lapok, leckék kicserélésével.

A három felsorolt előny után még egy ráadás: munkatankönyvünk kompakt, egységes. A gyermekek szemszögéből: egyben van a könyv, a füzet és a munkafüzet. A tanárok szemszögéből: egyben van a könyv és a tanári kézikönyv, ugyanis terveinkben szerepel egy tanári csomag kiadása is, mely az adott év alapcsomagjához illeszkedve tanári segédanyagokat, tanácsokat tartalmaz, segítséget nyújt a tanításban. Tehát minden hittanórára egyetlen könyvet kell bevinnie a gyermeknek és a tanárnak is. Ezen kívül: mivel a tananyag országosan is egységes, könnyen szervezhető hittanversenyek akár országos szinten is.

Vannak a HITTANács rendszernek hátrányai is, melyek azonban kis odafigyeléssel még előnyére is fordíthatók:

A gyermekeknek nincs tankönyv-élménye, nincs bagyományos értelemben vett hittankönyve. Ez igaz, van azonban helyette másfajta öröme: hiszen óráról órára új ajándékot kap, újabb és újabb szép lapok, leckék formájában, melyeket saját munkájával tehet még szebbé.

Könnyen megtörténhet, hogy a gyermek elveszíti, összegyűri stb. a kapott lapokat. Ez egyrészt megfelelő minőségű kivitelezéssel, másrészt odafigyeléssel kivédhető. Ha sikerül kialakítanunk a gyermekben, hogy az ő hittan munkatankönyvének az állapota az ő odafigyelésétől, törődésétől függ, és ha sikerül megértetnünk vele, hogy ebben ő aktív részes, együttműködő partner: talán közelebb hozhatjuk hozzá, mintha a kezébe adnánk valami kész dolgot és megpróbálnánk elfogadtatni vele a sajátjaként.

Egy – bizonyára nem utolsó – hátrányt még megemlítünk: többek szerint *bonyolult így ez az egész rendszer.* Csak első látásra az. Ha az ember megérti, és év elején egyszer összeállítja, átgondolja, akkor már nagyon egyszerű, áttekinthető, és jól tanítható lesz egész évben. Hiszen amint már említettük, a tanár minden osztályban és mindenféle összevont csoportban ugyanazt az anyagot tanítja, csak más szinten: a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően. Így nem azon kell gondolkodni, kinek mit tanít éppen azon az éven és azon az órán, hanem azon, hogy az illető év alapcsomagjának illető leckéjét hogyan adja át, tanítsa meg minél hatékonyabban minden korosztálynak.

Végül szóljunk röviden az alapcsomagok anyagáról. Terveink szerint minden alapcsomag (A–I, A–D) vezérfonala az Apostoli Hitvallás lesz, természetesen oly módon, hogy minden évben más és más oldalról közelítjük meg azokat a témákat, melyeket alapvető keresztyén hitvallásunk felvet. Lesznek évek, amikor bizonyos témákat, ünnepeket jobban hangsúlyozunk majd, más években pedig más témákat, ünnepeket, történeteket. A lényeg, hogy *az Apostoli Hitvallás mint vezérfonal* jó fogódzó a készítők számára ahhoz, hogy a tanterv és a tananyag áttekinthető és egységes legyen. Mivel az egyes évek tananyaga nem szigorúan egymásra épülő rendszert alkot, ezért bárhol be lehet lépni, bármelyik alapcsomaggal lehet kezdeni. Így nyilván lesznek olyan alapcsomagok, melyeket alapszinten, és lesznek olyanok, melyeket felsőbb szinten sajátít el a gyermek, de összevont csoportoknál ez elkerülhetetlen.

Záró gondolatok:

Szeretnénk érdekes, új stílusú, figyelemfelkeltő, foglalkoztató, a gyermekeket aktívan bevonó hittant készíteni és tanítani. Mint ahogy témájából is adódik: a hittan lógjon ki a többi tantárgy közül formailag is! A mi célunk az, hogy *felfelé* lógjon ki: értékes, fontos, örömmel várt óra legyen a gyermekek számára. Persze, ez nagyban múlik a hittantanító személyiségén, átadott életén is.

Nem elsősorban kultúrprotestantizmust tanítunk, mert a protestáns kultúra következménye: a Krisztusban való megújulás következménye.

Nem is elsősorban kultuszprotestantizmust, azaz vallást tanítunk, mondván, hogy a keret majd maga után vonja a tartalmat. A tapasztalat szerint ez hiú ábránd, és többnyire azok gondolják ezt, akik még maguk is várják vallási keretük élő hittel való megtelését.

Élő hitet tanítunk: megtérést, megújulást az Úr Jézus Krisztusban a Szentlélek által az Atya Isten dicsőségére. Tesszük mindezt az általunk legjobbnak ismert keretben: Krisztus-központú, igei, puritán reformátusságunk kultusz- és kultúrkörében. Hisszük, hogyha valakinek megújul az élete Krisztusban, akkor felismeri és megőrzi vallási, kulturális és nemzeti értékeinket, ugyanakkor a Szentlélek vezetésével újíto (= református!) utakat is bejárhat.

A legfontosabb azonban, hogy mindezt alázattal szeretnénk tenni: ha valaki az Igéből jobbra tanít bennünket, készséggel engedünk. Az is egyértelmű, hogy ember nem adhat és nem is adhat át – azaz nem taníthat – élő hitet. Erre csakis a Szentlélek vezetheti el a gyermekeket, és ezért rendszeresen imádkozni: közös munkánk alapvető része.

Játék hittanórán

Turbucz Erzsébet

z elmúlt évek során többször hallottam a gyerekektől azt hittanóra előtt: „Erzsi néni, ne tanuljunk, inkább játszunk!” A felnőttektől többször megkaptam azt a „bírálatot”, hogy »ti csak játszadoztok a hittanórán!« Játék és tanulás, játék és hitoktatás: van-e ezeknek a fogalmaknak közük egymáshoz? Ez a kérdés foglalkoztat évek óta, és egy tanulmányal szeretnék rá válaszolni, melynek címe *Játék és tanulás: módszertani javaslatok, játékleírások általános iskolás korú gyermekek hitoktatásához*.

A játék hatalmas birodalom. Gazdagsága, sokszínűsége felbecsülhetetlen. Rengeteg ötlet és lehetőség rejlik a játékok felhasználási lehetőségeiben. Különböző játékfajták sokszínűsége gazdagíthatja a hitoktatásban használt módszertani eszköztárunkat. Most is szeretném hangsúlyozni, hogy a játék egy lehetőség a sok közül. Akik még nem barátkoztak meg a különböző bibliai játékokkal, játéklehetőségekkel, próbálják ki, tegyenek próbát. Bízom abban, hogy nem fognak csalódni. Akik pedig eddig is hívei voltak a játéknak, ők is bizonyára találnak egy-egy új ötletet, és felfrissíthetik játéktárukat.

Ebből a megjelenés előtt álló tanulmányból a drámával, drámajátékkal foglalkozó fejezetből választottam a drámában alkalmazható munkamódszerek leírását. Ezekkel a munkamódszerekkel feldolgozhatjuk az arra alkalmas bibliai történeteket.

A munkamódszerek ismertetése után az imént idézett hosszabb tanulmányban részletesen kitérek a drámafoglalkozások (hittanórák, történetek feldolgozásának) tervezésére, majd ismertetem *A vakon született meggyógyítása* című történethez alkalmazott drámamódokat.

„Um die Herzen den Kinder zu gewinnen, spiele man mit ihnen.”

„Játsz a gyermekkel, hogy szívét megnyerd.”

(Guts-Muts)

Munkaformák

A drámán belül számtalan munkaforma (drámamód)¹ lehetséges, amelyeknek előnyeik és korlátaik is vannak. Egyes munkamódszerek között felfedezhetünk átfedéseket is, vagy első olvasásra arra gondolhatunk, hogy ezeket mi már alkalmaztuk eddig is, de nem neveztük drámának. Egy-egy munkaforma kiragadása a folyamatból még nem dráma. De ha a célunk az, hogy tanulóinkat képessé tegyük arra, hogy egy-egy üzenet, egy-egy történet mélyére nézzenek, akkor olyan munkaformákat fogunk választani, amelyek mindig növekvő elvárásokat fogalmaznak meg velük szemben. Ezért fontos a csoport tudásszintjének megfelelő munkamódszerek választása, amelyek elősegítik a kitűzött céljaink elérését.

1. Fizikai bemelegítés

Drámafoglalkozások kezdéséhez, bevezetéséhez a szakirodalomban² sok ajánlást találunk. Ezek a gyakorlatok összehozzák a csoportot, átvezetik az előző órák hangulatából, és ráhangolják a következő feladatokra. Érdekes a foglalkozás végén is választani ezekből a gyakorlatokból.

Hátrányuk, hogy a gyerekek nem veszik elég komolyan, önmagukban a gyakorlatok nem mindig mutatnak előre a foglalkozás tartalmára.

Az éneklés és az imádság hittanóráink kezdetén és végén ugyanezt a célt szolgálják, ha nem rutinból és megszokásból tesszük.

2. Játék (drámajáték)

Bizalomerősítő, kapcsolatfejlesztő és társismereti gyakorlatok közül válasszunk. Szigorúan meghatározott szabályok szükségesek. Egy foglalkozásra elég egy ötlet, mivel hamar kifogyhatunk belőlük. Ha túl sok ilyen játékot tervezünk, akkor a foglalkozás eredeti céljára nem marad időnk.

¹ Jonathan Neelands: *Dráma a tanulás szolgálatában*. – Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest, 1994. 72-75.p.

² Bagdy Emőke - Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*. – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. – Gyakorlatgyűjtemény, 194. p. és *Drámajáték-tár kisiskolásoknak*, Összeállította Pinczésné dr. Palásthy Ildikó, KFRTKF, Debrecen, 1997.

3. Gyakorlat

Színészmesterség, beszéd, gondolkodás, gesztus. Rövid, tömör, a tanár által irányított gyakorlatok. A mimetikus játékok, gyakorlatok közül válasszunk.

Napvilágra hozza tanulóink erős és gyenge pontjait. Adottságai miatt nem mindenki tud egyformán részt venni a gyakorlatokban.

4. Mímes játék

A dráma hasznos alkotóeleme. Fejlesztőleg hat a kifejezési formák alkalmazására, a szimbólumok kiválasztására; érzelmekkel telített. A mimes játékok egyes játékgyűjteményekben az imitációs készség fejlesztése témakörben találhatók meg. Pl.: tégy úgy, mint aki kastélyban dolgozik.

Elképzelhető, hogy olyan technikákat igényel, amelyeknek a gyerekeink nincsenek birtokában. Ezért célszerű a fejlesztésre figyelniük.

Marlene D. LeFever könyvében ír a rögtönzött drámáról. Technikájában, kivitelezésében hasonló a mimes játékkal, konfliktusos gyakorlatokkal és a szimulációval. Akárcsak a interjú készítéséből, itt is önálló pedagógiai eszköz válhat a szimulációból, amelyet a könyv rögtönzött drámaként emleget.

A rögtönzött dráma azt jelenti, hogy olyan emberek szerepeit bízunk a csoport tagjaira, akik valódi vagy feltételezett helyzetekben élnek.

Téma: *Miként lehet valaki keresztyén?*³ (A könnyebb megértés kedvéért magyar keresztnéveket használok, a könyvvel ellentétben.)

Helyzet: Anna megáll barátnője, Kati házában. Akkor tudja meg, hogy Kati nincs otthon, de barátnője édesanyja megkínálja egy üdítővel. Közben csodálattal beszél a lányáról, aztán így szól: „Ti, lányok, mindketten olyan erős hittel rendelkeztek. Bárcsak nekem is olyan nagy hitem lenne!”

Feladat: Játsszátok el azt a beszélgetést, amely ekkor bontakozik ki, amikor Anna megmagyarázza Kati édesanyjának, mit foglal magában az igaz hit, és hogyan lehet azt gyakorolni.

Az én hitoktatói tapasztalatom nem terjed ki a középiskolás korosztályra. Életkoruknál fogva ez a döntések kora. Ebben a korban kérdezni akarnak, kételkedni, meggyőződni és felfedezni, hogy minél több ismeretből építsék fel világnézetüket. Az élet nagy kérdéseit, témáit igyekeznek felvetni a bibliai tanítással összhangban.

Az élettémák, életkérdések lehetőséget adnak a rögtönzött drámára, amelyben a keresztyén életformákat, értékeket párhuzamba állítja a mindennapi élettel.

5. Élőkép (tabló)

Mozdulatlanná dermedt pillanatok, azaz állóképek. Lehetnek csoportos vagy egyéni elgondolások is. Konkrét történethez kapcsolódják, így a figyelmet is képes egy konkrét nézőpontra irányítani. Az élőkép felfedeztetni a teret, amelyet használni kell, be kell tölteni. Hol, merre, hogyan helyezkedjenek el a történet szereplői? Van-e üres tér?

Hátránya, hogy nincsenek benne dialógusok, hiányzik belőle a drámai helyzet feszültsége.

6. Rajz

A folyamaton belül készített rajzon (esetleg az élőkép, tabló rögzítése) nem a történet lerajzolása jelenik meg. Így a rajz is teret és helyet teremt. Ez olyan munkaforma, mely a gyerekek számára ismerős.

Időigényes munka, és a drámának nem tartalmi eleme, hanem kiegészítője.

7. Írás

Tervek, levelek, újságok, üzenetek. Az információrögzítés egyik eszköze. Hitelességet teremt. A dramatikus folyamatot lassítja, ezért a felhasználható időkeretet mindig szem előtt kell tartanunk.

³ Marlene D. LeFever: Ötletgazdag tanítási módszerek: Légy eredményes keresztyén tanító! – Budapest, Baptista Kiadó és a KEGYELEM Alapítvány, 1994 (ford.: Gerzsényi László)

8. Csoportos jelenet kidolgozása

„Készítetek egy jelenetet arról, hogy...” Az eddig elvégzett munka összefoglalására szolgál. Lehetőséget teremt a tanulóknak a művészi munkára, gondolataik formába öntésére. A tanároknak is nagy segítség, számos ötlet, jó meglátás származik a gyerekek munkáiból.

Amennyiben a diákok teljesen önállóan dolgoznak, a tanár számára megnehezíti a gondolatok folyamaton belüli alakítását.

9. Interjú

Feltárja a médiában tapasztalható magatartásformákat. A résztvevőktől komolyságot vár el. A feltett kérdésekből és a rájuk adandó válaszokból kiderül, tanulóink milyen „mélységben” ismerték meg a történetet. Mennyire lényegesek vagy lényegtelenek a kérdések s a válaszok. A kérdező és a kérdezett képességeinek egyensúlyban kell lenniük.

Marlene D. LeFever⁴ a könyvében az interjút a bibliai dráma felolvasásakor egy rádióprogram részeként említi. A rádióprogram (hangjáték) annyiival több az interjúnál, hogy összetettebb, egy teljes műsort (színdarabot, jelenetet) jelent.

A *Nincs itt!* című jelenetben számos riporter követi és jeleníti meg az eseményeket Jézus életének utolsó napjairól, egészen a feltámadásig.

Az elidegenítés munkamódszerére jó példa ez a rádióműsor.

Részlet az *Ő nincs itt* című színdarabból:⁵

Első riporter: Ez mikrofonpróba lesz. (Az egyik oldalra.) Egy kicsit hosszabb vezetéket kérek, Bob. Mikrofonpróba. Egy, kettő, három. Ted, itt az egész felvonuláshoz jó kilátást nyújtó ponton vagyok. Remélem, a háttérzaj nem túl erős a felvételhez, de a tömeg igazán kezd betódulni. A mozgó felvevő egységet teljesen körülvették. Csak azt remélem, nem fogják széttiporni a összekötő kábeleket. (A tömeg zaja erősödik.) Azt olvasom itt, Ted, hogy még mindig fél kilométerre vannak tőlünk. Óvatos becsléseink szerint a tömeg körülbelül kétezres. Kész vagyok élőben közvetíteni, mielőtt Jézus feltűnik a láthatáron. (Tömegzaj.)

Igazgató: (Az élő adás érdekében, a stúdióban történő felolvasás jeléül, kirakják az ADÁS jelzést.) Jó estét, hölgyeim és uraim! Nevem Ted Andrews. Köszöntöm önöket a W-A-D Híradójából. Élőben közvetítünk Jeruzsálemből. Mint tudják, tömegek gyülekeznek Jeruzsálembe a páska ünnepére. Mégis, az egyetlen személy, akivel ma minden híradás kapcsolatos, a názáreti Jézus, aki felől sokan azt állítják, hogy Ő a Messiás. E döbbenetes csodatevőről szóló legújabb közlés érdekében menjünk Bethániába, Susan Gregoryhoz!

„A Biblia iskolai oktatását messzemenőig a diákok unalma és a tanárok tanácstalansága jellemzi” – írja Horst Klaus Berg, *A bibliai szövegelemzés módszerei* című tanulmányában.⁶ Hogy ez a kép megváltozzon, több szövegelemzési lehetőséget is ajánl, többet között az elidegenítést.

„Az elidegenítés kiindulópontja az a megfigyelés, hogy a mai olvasó vagy hallgató a bibliai szöveget már nem hírként érzékeli, mert az a megszokás által túlságosan ismerős lett. Az elidegenítés abból indul ki, hogy a szöveget ismét idegenné kell tenni, hogy új perspektívában tűnjön fel, és ismét kérdéses (azaz kérdésre méltó) legyen.”⁷ Az elidegenítés célja, hogy általa elcsodálkozást, haragot, vagy tiltakozást váltsunk ki. Ezért a legtöbbször a provokáció eszköze, a leghatásosabb szóban vagy rajzban. Áthelyezhetjük a történetünket egy másik helyszínre, másik korra, vagy akár egy mai konfliktusokkal teli szituációba. Pl. a tanulmány ajánlja Jézus jalkiál-tásai [Lukács 6,24-26]⁸ előadását egy világkereskedelmi konferencián. (Az eredeti német tanulmány 1996-ban jelent meg. A szerző nem is sejtette, hogy a világkereskedelmi központ évek múlva semmivé lesz.)

⁴ Marlene D. LeFeyer: i. m. 89-90. p.

⁵ uo.

⁶ Horst Klaus Berg: *A bibliai szövegelemzés módszerei: Vallásdidaktikai szöveggyűjtemény.* Szerk. Németh Dávid és Kaszó Gyula. – Budapest, 2001. – 173.p.

⁷ U.o. 179.p.

⁸ „De jaj nektek, gazdagok, mert elvettétek vigasztalásokatokat!

Jaj nektek, kik most beteltetek, mert éhezni fogtok!

Jaj nektek, kik most nevettek, mert gyászolni és sírni fogtok!

Jaj nektek, ha minden ember jót mond felőletek, mert éppen így cselekedtek a hamis prófétákkal az ő atyáik!”

Mikor a napi hírek között egyre többször szerepelt a Történelmi Igazságtétel Bizottság, akkor a magam öröme, képzeletben, Heródes királyt e bizottság elé idéztem. Felső tanítványaimnak néha felolvastam belőle egy-egy részletet. Akkor még semmit sem tudtam az elidegenítésről, mint módszerről, csupán az ismert történetet akartam érdekesebbé tenni.

10. Dokumentum készítése

Az eddigi munkáról egy dokumentum, akár jelentés elkészítése. Ez lehetőséget teremt a szakértő szerepre. Az így elkészült anyagok más csoportoknál is felhasználhatók. A dokumentum készülhet írásban, rajzban, szóban, akár hanganyag formájában is.

11. Szimuláció

Különösen jól alkalmazható a 14 év felettiekkel végzett munkában. A szóbeliséget helyezi előtérbe. Segítsé-
günkre lehet eltérő nézőpontok kialakításában, a szerepek és azok jellemzőinek vizsgálatában. Jó kiindulási pon-
tot ad a megbeszéléshez. Olyan emberek szerepeit bízjuk a csoport tagjaira, akik valódi vagy feltételezett helyze-
tekben élnek.

A szimuláció akkor sikeres, ha nem a tanár gondolatait használják, hanem képesek már saját szemléletmódjuk kialakítására.

12. Gyűlés

Gyűlést hívhat egybe egyház, falu, törzs, önkormányzat, diákok, tanárok stb. A csoport szerepbe helyezésé-
nek egyszerű módja. Egy-egy szerep magatartásmódot vagy véleményt képvisel. A gyűlés levezetésekor a tanár
vezető szerepben van. A gyűlés szerkezete, a napirend, a felszólalók sorrendje komolyságot igényel, és tapaszta-
latot ad a felnőtt életre.

A csoportok hangadói ne uralják a terepet, szólaljon meg mindenki. Nemcsak az életkor, hanem a csoport felkészültsége is gátat szab e módszer alkalmazásának.

13. Egész csoportot bevonó improvizáció a tanár szerepbe lépésével⁹

A drámamódok közül a leginkább összetett, a legnagyobb igényekkel fellépő forma, mely a tanár részéről hozzáértést és tapasztalatot tesz szükségessé. A lábjegyzetekben megjelölt szakirodalom ismerete szükséges.

A tékozló fiú történetének előadása, Kecskemét, 2006.
Szereplők a ceglédi Református Iskola tanulói. Bakos
Barbara, Matalin Melinda, Bogdán Ilona Katalin,
Horváth Zsófia, Kovács Milán 8.b; Godó Claudia, Matalin
Dóra, Pető Julianna és Végh Nikolett 4.a osztályos
tanulók

(Megjegyzés: A teljes tanulmány megjelenés előtt az RPI-nél.)

⁹ Cavin Bolton: A tanítási dráma elmélete, Színházi füzetek/V, Marczibányi Téri Művelődési Központ, valamint: Jonathan Neelands: Dráma a tanulás szolgálatában című könyv 4. és 5. fejezetei

hhoz, hogy a címben megfogalmazott témát alaposan körüljárhassuk, mindenekelőtt tisztáznunk kell, hogy általában mit ért(s)ünk az egyház és a gyülekezet fogalmán?! Lássuk előbb a tudományos megfogalmazásokat!

A *Keresztény Bibliai Lexikon* (Szerk.: Dr. Bartha Tibor) meghatározása szerint egyházzal ott és akkor beszélhetünk, amikor „*valakik Jézus Krisztushoz csatlakoznak, hátat fordítanak az élet többi területének (család, munka, vagyon), kizárólag és feltétlenül hozzá kötik a életüket. Aki tanítvány lesz, az új viszonyba kerül a másikkal, egy új közösség jön létre. Közöttük 'másként' van, mint a világban, itt más szabályok érvényesek.*”

A *Czeglédy-Hamar-Kállay Bibliai Lexikon* ennél kissé visszább megy az időben, s azt írja, hogy „*Izráel nemzeti életének megszűnése és annak csak a vallásos élet körére összehurcolása teremtette meg az állami és nemzeti léttől függetlenné vált vallásos gyülekezeti életet, amely már magában hordozta az újszövetségi egyház némely elemeit. A vallásos élet e késői zsidó kialakulását azonban a zsidók és az ószövetségi iratok nem egyház, hanem csak gyülekezet (káhal) névvel nevezték meg. ... Az Újszövetségben az egyház elnevezésnek megfelelő görög szó, az ekklészia a bibliai nyelvhasználatban olyan emberek társaságának jelölésére szolgál, akik Isten által kiválasztva, és a Jézus Krisztus által megváltatva, arra vannak hívva, hogy az üdvösség örökösei legyenek.*”

A *Heidelbergi Káté* arra a kérdésre, hogy „Mit hiszel a közönséges keresztény anyaszentegyházról?” (54. kérdés-felelet) – így válaszol: „*Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől fogva annak végéig az egész emberi nemzetségből Szentlelke és igéje által az igaz hit egyességében magának egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe, azt oltalmazza és megőrzi.*”

A fentiekben az egyházfogalom meghatározásáról olvashattunk. A gyülekezet fogalmi meghatározásában mindkét idézett lexikon azonos állásponton van: az Ószövetségben a gyülekezet maga Izráel népe volt, ezen belül is a fogságig érdemben a férfiak, a fogság után már a nők és a gyermekek is. Az újszövetségi meghatározások pedig a helyi szinten megalakuló csoportokat jelentették, melyek közül az első a jeruzsálemi ősgyülekezet volt.

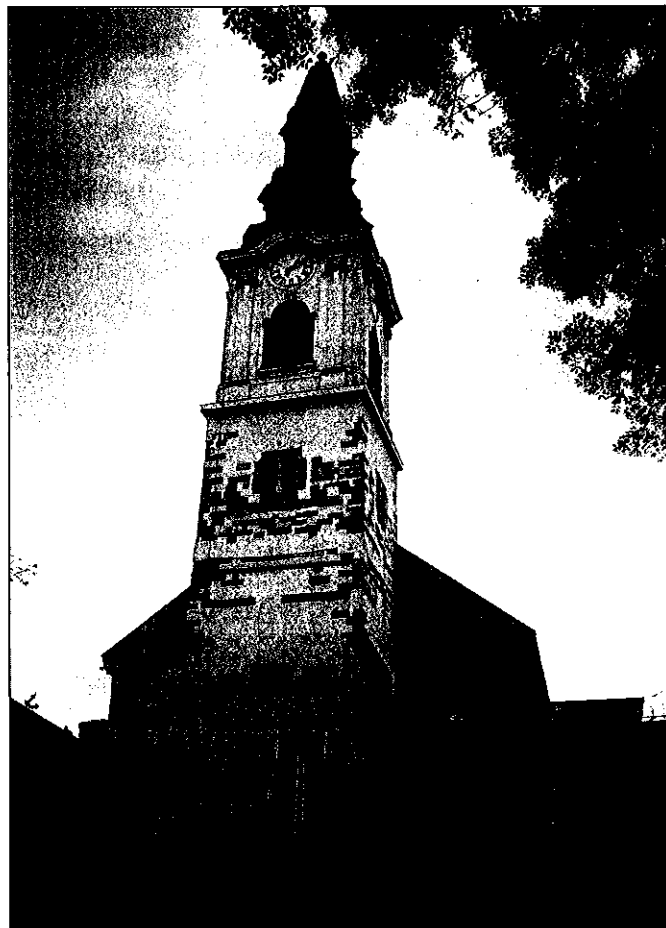
Ezek után röviden lássuk, mit értünk mi, az *egyházi szolgálatban benne élők és munkálkodók*, a szóban forgó két fogalmon:

Egyház a keresztyének, vagyis a Szentháromság Isten nevébe megkeresztelteknek és magukat Jézus Krisztus követőinek vallók azon közössége, amelyen belül mindenki ugyanazt a hitvallást vallja, s hitelveikben egyező állásponton vannak. Ennek értelmében beszélhetünk Római vagy Görög Katolikus Egyházzal, Református Egyházzal, Evangélikus Egyházzal stb.

Az egyháztesteken belül jönnek létre a gyülekezetek kisebb csoportjai, rendszerint egy-egy közigazgatási település határaihoz igazodva.

S mit mondanak minderről középiskolásaink?

Ez év februárjában a békési Szegedi Kis István Református Gimnázium 8 osztályában (9-11. évfolyamon, 159 tanulóval) végeztem kérdőíves felmérést a témában, s mondhatni, igen változatos és érdekes eredmények születtek. A kérdéseket magam állítottam össze. A kapott feleleteket százalékosan kiértékeltem, néhányukat grafikonon is ábrázoltam. Az alábbiakban ezt a kiértékelést adom közre.

A kecskeméti Református Templom (1684.)

Az *egyház* fogalmát hibátlanul mindössze 17-en tudták szavakba önteni (10,7 %);

Közelítőleg jó választ adtak 38-an (23,9 %), ami azt is jelenti, hogy az elfogadható feleletek aránya az összes megkérdezett 1/3-a.

Közel ugyanennyi viszont a száma (50 fő – 31,4 %) azoknak, akik vagy semmit nem feleltek erre a kérdésre, vagy pedig értékelhetetlen választ adtak.

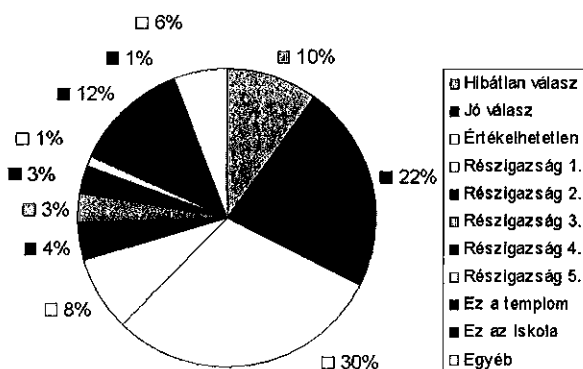
A fennmaradó válaszokban is vannak részizgagságok, hiszen egy részük a gyülekezet fogalmi meghatározását vitte bele, amikor azt írták: „az a hely, ahol az emberek megismerhetik Istent” (14 fő – 8,8 %); „összefogja az embereket és a hit útjára vezeti őket” (7 fő – 4,4 %); papokból, tiszteletesekből, hívőkből áll” (5 fő – 3,1 %); „segít a rászorulókon” (5 fő – 3,1 %); „az a hely, ahol megbeszéljük gondjainkat az emberek” (2 fő – 1,3 %).

Jelentős válaszadó (20 fő – 12,6 %) az egyházat a templommal, 1 fő az iskolával azonosítja.

Négyen gondolják úgy, hogy beletartozik minden felekezet, s ugyancsak 4 fő véli úgy, hogy az egyházban élők különböznek egymástól.

Egy valaki azt írta, hogy az „egyház nagyobb, mint a gyülekezet” (ez is igaz), s ugyancsak egy valaki használta ezt a meghatározást: „lélektani menedék”.

Egyház fogalma

Az egyház fogalmára adott válaszok

Mielőtt kiértékelném a hallottakat, lássuk, hogyan fogalmazták meg a tanulók a *gyülekezetről* alkotott véleményüket!

Meglepő, hogy teljesen jó választ szinte ugyanannyian adtak itt is, mint az egyház fogalmi meghatározásánál: 19 fő – 11,9 %. Emellett részben jó további 84 válasz volt (52,8 %), vagyis ebben az esetben 2/3 válaszadó értékelhetően jó választ adott, éppen kétszerese az egyháznál kapott jó válaszoknak!

Semmit nem válaszolt a kérdésre 21 fő (13,2 %).

15-en (9,4 %) vélik úgy, hogy a gyülekezet azonos a templommal járókkal, 7 fő (4,4 %) úgy gondolja, hogy ez egy olyan csoport, ahol béke van és együtt egy-egy meghatározott dologgal foglalkoznak.

Ketten hívő emberek „gyűlésének” tartják, amit megpróbálnak kevésbé hívő emberekre rátukmálni.

Egy válaszadó olyan közösséget ért alatta, amelyiknek a legfontosabb tevékenysége, hogy segítsen a rászorulókon. Végül egy fő a Hit Gyülekezetét érti a gyülekezet meghatározáson.

Végül 3 olyan válasz érkezett, amit érdemes külön-külön is megemlíteni:

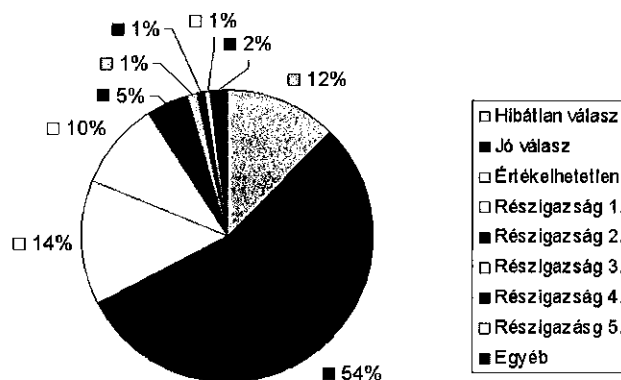
A gyülekezet:

„egy kisebb (vagy nagyobb) közösség, amelyik időnként összejár azért, hogy továbbfejlessék *mosolygó technikájukat*...”

„egy olyan közösség, amely elvileg egymás segítésére jött létre, de inkább a másik *bátvártatását* szolgálja...”

„ahol a hívő emberek összegyűlnek és egy *nem létező valamiről* és annak cselekedeteiről beszélnek és azok szerint élnek...”

Gyülekezet fogalma

A gyülekezet fogalmára adott válaszok

A fentiek alapján megállapítható, hogy a középiskolások egyház- és gyülekezetfogalma még egy egyházi gimnáziumban sem mondható egységesnek és kikristályosodottnak. Rontja az arányt a most beiskolázott kilencedikesek válaszadása, akik közül 24-en (58,5 %) semmi vagy értékelhetetlen választ adtak a fenti kérdésekre. Ez azt is jelenti, hogy idővel ez az arány lényegesen jobb lesz, tehát az egyházi iskolában eltöltött idővel arányosan javul az egyházzal és gyülekezetről alkotott látásmódjuk.

Természetesen ez még nem jelenti azt, hogy azért tudnak többet vagy pontosabban az egyházzal és a

gyülekezetről, mert szorosabb kapcsolatba kerültek vele, bár ez lenne a cél. Sajnos, azonban a tapasztalat az, hogy a kötelező jellegű alkalmakon túl csak kis százalékát teszik ki a fiataloknak azok, akik a gyülekezettel középiskolásként közelebbi kapcsolatba is kerülnek.

Ennek számos oka van, többek között a családi háttér, az a közeg, ahonnan érkezett, ill. a korosztálynak megfelelő érdeklődési kör, terület, ami inkább más irányba viszi őket.

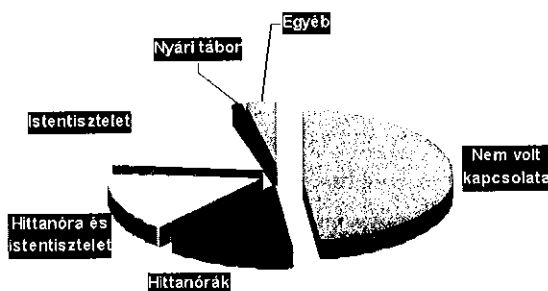
Ennek a feltevésnek a tisztázására a felmérés két kérdése arra vonatkozott, hogy milyen előzménnyel, családi háttérrel érkezett az egyházi középiskolába a tanuló.

Az első kérdés így hangzott: „Mielőtt megkezdted tanulmányaidat az egyházi iskolában, volt-e valamilyen kapcsolatot az egyházzal, a gyülekezettel (hittanórák, istentisztelet stb.)? Ha igen, akkor írd le, hogy mi! Térj ki arra is, hogy hogyan emlékszel minderre!”

Ami a korábbi válaszokból következtethető volt: a megkérdezettek közül 75-en (47,2 %) semmilyen kapcsolatról nem tudnak beszámolni, hárman válasz nélkül is hagyták ezt a kérdést. A többi válaszadónak (81 fő – 50,9 %) volt valamilyen kapcsolata az iskola megkezdése előtt is az egyházzal, valamilyen gyülekezettel. Közülük 21-en (13,2 %) hittanórákon, 23 fő (14,5 %) hittanórán és istentiszteleten is, 30 tanuló (18,9 %) főleg istentiszteleteken, míg 2 tanuló nyári egyházi táboron vett részt. Kettően írták azt, hogy családon kívüli pozitív élményként, kettően családon belüli pozitív élményként, egy pedig családon belüli negatív élményként élte meg korábban a gyülekezettel, egyházzal való találkozást.

A felmérés szerint tehát a megkérdezettek fele az, aki valamilyen szinten az egyházi iskolába való beiratkozás előtt is kapcsolatban állt gyülekezettel, a másik fele azonban semmilyen kapcsolatról nem tudott beszámolni.

Előzmények a tanulóknak

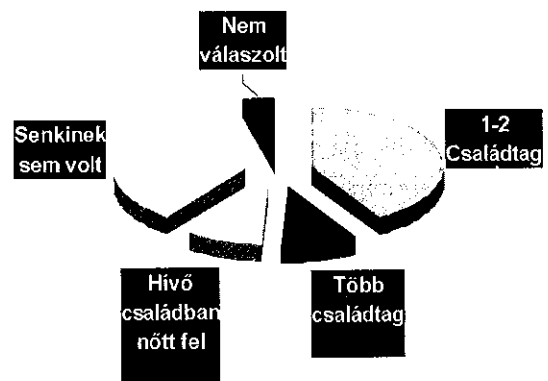

A személyes előzmények megoszlása a válaszadó tanulóknál

Valamivel jobb arányt mutat a családtagokra vonatkozó következő kérdés válasz-eredménye. A válaszadók közül 66 fő (41,5 %) válaszolta azt, hogy 1 vagy 2 családtag kapcsolatban áll vagy állt korábban valamilyen gyülekezettel. 15 válaszadónál (9,4 %) a családból ennél többen is, míg további 15-en (9,4 %) konkrétan leírták, hogy hívő családban nőttek fel (ezek többnyire baptista és püünkösi családok!).

A megkérdezettek közül 57-en (35,8 %) válaszolták azt, hogy családjukban senkinek sincs és nem is volt semmilyen kapcsolata a gyülekezettel, 6 fő pedig nem is válaszolt erre a kérdésre.

Előzmények a családnál

A családi előzmények megoszlása a válaszadó tanulóknál

Miközben tehát a felmérésben részt vevő tanulók családjában kb. 2/3 családtagnak volt vagy van valamilyen kapcsolata az egyházzal, a gyülekezettel, addig maguknak a tanulóknak a felének semmilyen kapcsolata nem volt az egyházi iskolába való beiratkozás előtt. Ismét előttünk áll a szülői, nagyszülői felelősség hiánya, amikor a nevelésből hiányzik az érték közvetítés, a példamutatás. Bizonyára a szülők egy része éppen azért adja egyházi iskolába a gyermekét, mert szeretné bepótolni azt, amit korábban elmulasztott, ill. ami az ő életéből részben vagy teljesen kimaradt. Csakhogy ezt nem lehet teljességgel magától az iskolától elvárni. Ha hiányzik az otthoni megerősítés, a visszakapcsolás, akkor vajmi kevés eredményt tud elérni az intézményen belül folyó nevelés. A jövőben erre is sokkal jobban oda kell figyelni iskoláinknak. Meg kell találni azokat a lehetőségeket, megkeresni azokat az alkalmakat, amiken keresztül elérhetővé válnak a szülők, s őket is bekapcsolva az iskolai, gyülekezeti munkába, az ott folyó közösségi életbe, remélhetjük az ő közreműködésük által is a hatékonyabb nevelési eredményeket tanulóink vonatkozásában.

A Kecskeméti Református Újkollégium új szárnya

A kérdőív két utolsó kérdése a megkérdezettek személyes véleményére volt kíváncsi. Az első ilyen kérdés arra vonatkozott, hogy milyennek látja az iskolát fenntartó gyülekezetet; kapott-e már tőle valamit lelkiekben; befolyásolta-e gondolkodásmódját, értékrendjét?

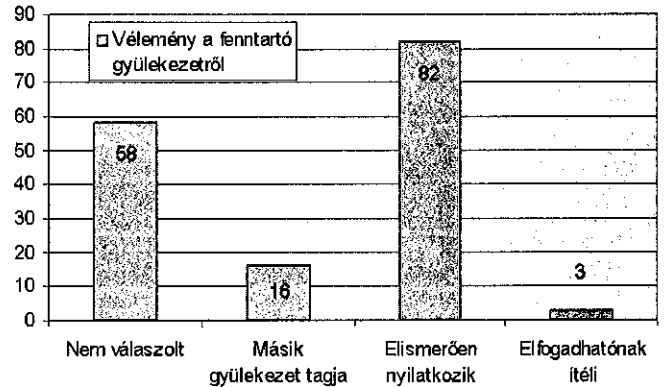
Figyelembe véve a mai ifjúság véleményalkotó készségét, szinte törvényszerűnek mondható, hogy a válaszadók közül valamivel többen, mint 1/3 rész (58 fő – 36,5 %) nem válaszolt vagy értékelhetetlen választ adott a „*milyennek látod az iskolát fenntartó református gyülekezetet*” kérdésre. Ezen belül is igen magas a nem válaszolók aránya (51,7 %) a kilencedikesek körében, ami természetes, hiszen jó részük csak néhány hónapja volt tanulója iskolánknak, s nincs még elég tapasztalata erről.

További 16 tanuló (10,1 %) azzal tért ki a válaszadás elől, hogy másik gyülekezetbe tartozik (ez lehet másik, környékbeli református gyülekezet, ill. más felekezeti közösség a városon belül), ezért nem tud véleményt alkotni.

A fennmaradók meglepő módon 3 kivétellel (1,9 %) egyértelműen pozitívan és elismerően nyilatkoznak a fenntartó gyülekezetéről (82 fő – 51,6 %), s az a három

is bizonyos fenntartással, de jónak ítéli meg a gyülekezet munkáját.

Vélemény a fenntartó gyülekezetéről

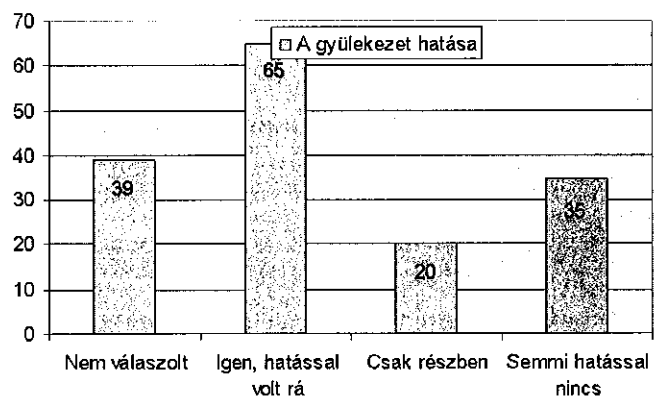
A fenntartó gyülekezetéről alkotott vélemények megoszlása

Megoszlik ugyanakkor a vélemény abban a tekintetben, hogy személyesen kapott-e valamit lelkiekben, s befolyásolta-e gondolkodásmódját, értékrendjét a gyülekezet valamiben?

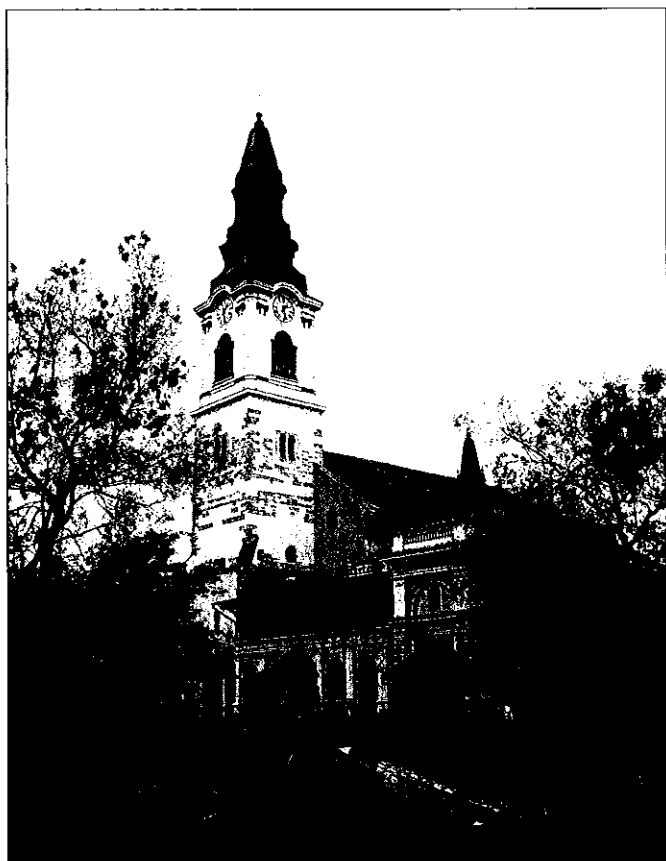
A nem válaszolók aránya itt kisebb, csupán 39 fő (24,5 %), akik közül a többség (51,3 %) szintén kilencedikes. Igennel válaszolt 65 fő (40,9%), csak részben befolyásolt 20 válaszadót (12,6 %) és nem befolyásolta semmiben 35 tanulókat (22 %).

A válaszadók többsége (53,5 %) tehát úgy érzi, hogy mindenképpen kapott már eddig is olyan többletértéket a gyülekezettől is, ami befolyásolta korábbi életvitelét, gondolkodásmódját. Erről a dolgozatokban egyébként számos részletes leírást is olvashatunk. Természetesen a nemleges választ adók is néhányan kifejtik, hogy ők nem is látják ennek szükségét, sőt mintha büszkének lennének arra, hogy rajtuk senki és

A gyülekezet hatása

A fenntartó gyülekezet hatása a válaszolókra

A Kecskeméti Református Templom

semmi sem tud változtatni. De hát így kerek a világ, s az ő korosztályukban ezzel is számolnunk kell...

Az utolsó kérdés arra vonatkozott, hogy a tanuló „hogyan képzeled el azt a gyülekezetet, amelyikben jól éreznéd magát?” Kaptak hat kategóriát, s ehhez még hozzáírhatták a saját gondolataikat is. Sajnos, 45 tanuló (28,3 %) erre a kérdésre semmilyen választ nem adott, illetve 17 tanuló (10,7 %) azért nem válaszolt (legfeljebb 1-1 pontra), mert a jelenlegi gyülekezetét megfelelőnek tartja, tehát nem is képzeled el mást.

Lássuk a feleleteket sorban!

1. Az elképzelt gyülekezet összetétele:

- A legtöbben az egymás közti jó kapcsolatot tartották fontosnak (44 fő – 27,7 %).

- Többen a korosztályok megoszlására tették a hangsúlyt:

- legyen benne minden korosztályból: 33 fő (20,8 %);
- sok fiatal legyen benne (ami érthető kitétel): 15 fő (9,4 %);

• külön-külön korosztályok szerinti gyülekezet lenne jó: 2 fő (1,3 %).

- 3 válaszadó (1,9%) olyan gyülekezetben éreznéd magát jól, ahol kevesen vannak.

- Az idősek látogatását 6 tanuló (3,8 %) tartotta fontosnak.

2. Az elképzelt gyülekezet napi élete:

- Legyen minél több alkalom: 26 fő (16,4 %).

- Heti 1-2 alkalom legyen csupán: 10 fő (6,3 %).

- Legyen sok dicsőítés, éneklés, imádság, áldáskérés: 15 fő (9,4 %).

- Hangulatos, humoros alkalmakat 7 fő (4,4 %), míg sok beszélgetéssel és esetleg sporttevékenységgel is fűszerezett alkalmakat 11 fő (6,9 %) szeretne.

3. Gyermek- és ifjúsági munka:

- Egyszerűen csak fontosnak tartja 15 fő (9,4 %).

- Sokoldalúnak képzeled el 23 tanuló (14,5 %).

- Jól szervezett alkalmakra vágyik 4 válaszadó (2,5 %), míg több kirándulást szeretne további 5 fő (3,1 %).

- Evangélizációt, konferenciát, ill. minél több vettéledőt 2-2 fő (1,3 %-1,3 %) szeretne.

4. A rászorulóknak megsegítése:

- A válaszadók többsége nagyon fontosnak tartja: 61 fő (38,4 %).

- 16-an (10,1 %) külön meg is említik, hogy étellel, ruházattal, ill. szállással segítenék őket.

- 5 fő (3,1 %) csak azon segítene, aki „megérdemli”.

- Végül 4-en (2,5 %) fontosnak tartják a lelki támasz nyújtását is!

5. Az adakozás:

- Minden válaszadó fontosnak tartja (69 fő – 43,4 %), közülük 11-en (6,9 %) hozzáteszik, hogy ez legyen bőkezű, lehetőleg tized(!).

6. A városhoz, lakóhelyhez való viszony:

- Kiegyensúlyozott, jó kapcsolat ápolását 49 válaszadó (30,8 %) tartja fontosnak, míg 13-man (8,2 %) a missziót hangsúlyozzák.

7. Az egyéb kategóriába az alábbi válaszok sorolhatóak:

- Lehessen a lelkipásztorokban megbízni: 1 fő (0,6 %).

- Szeretnénk, békességben éljenek együtt a gyülekezet tagjai. Legyen családias, a stílus pedig baráti: 9 fő.

- 2 fő azt szeretné, ha mindenki bele tartozna a gyülekezetbe, megszűnne a magántulajdon, s a szeretet kerülne a középpontba.

- Végül 1 válaszadó (0,6 %) klubokat, állatmenhelyet hozna létre a gyülekezetben belül.

Írásomat hadd zárjam egy nagyon őszinte, s éppen ezért tanulságos mondattal, amit egy kicsi kora óta az egész családjával együtt gyülekezetbe járó válaszadó erre az utolsó kérdésre fogalmazott meg:

„Én csak őszinteséget szeretnék, és attól kezdve minden megoldódna; ha még szeretni is tudnának, akkor nem kellene kitérni alpontokra, mert mindenkinek alaptermészete ez lenne...”

Isten iránti hűséggel a katedrán és a szószéken

Dr. Fejes Sándor (1909-1987) pápai kollégiumi vallástanárra,
várpalotai lelkészre emlékezve

Dr. Huszár Pál

*„Életnek Ura, hiszek Tebenned,
haláltól mentett meg a Te szerelmed.”*

(Dr. Fejes Sándor Faust-átköltéséből)

Immár több mint fél évszázada annak, hogy kisdíákként dr. Fejes Sándor nagytszeteletű úr megbízásából a húsvétra készülő Várpalotai Református Gyülekezetünk előtt szavalhattam templomunkban Goethe Faustjából az önmagával végzetesen meghasonlott tudós – mottóként fentebb részben idézett – monológját, valamint a húsvéthajnali angyal-kórus lélekemelő örömdalát néhai lelkészünk irodalmilag is igényes átköltésében.

Annyit tizenévesen is sikerült megértenem, hogy a teremtett világ titkait minden áron – ha másként nem megy, hát a Gonosz szövetségét is igénybe véve – megfejteni akaró tudós (Goethe később megismert fogalmazásában: *„Isten mása, ki azt képzelte, hogy örök igazság tükréhez közelget, égfényben, tisztaságban tetszeleghet ...”*) az emberi értelem véges voltára rádöbbenve kétségbeesésében a halálba kívánt menekülni elviselhetetlennek tűnő kudarc elől a saját „vegykonyháján” készített, gyorsan ölő mérreg segítségével. Dr. Fejes Sándor átköltésében: *„Dicsérlek én, ób emberi tudás, hogy megkönnyítéd a menekülést ebből a szörnyű, gyötrelmes világból.”* – de a távolról előbb halkán beszűrődő, később egyre inkább felerősödő harangszó, majd a kereszthalálból feltámadott Krisztust dicsőítő angyali ének hatására hirtelen meghozott döntésével lemondott a halálba menekülésről. Az életet választotta – a szó köznapi és teológiai értelmében egyaránt.

Hitre nevelésünkben lényeges szerepet szánt Dr. Fejes Sándor nagytszeteletű úr a személyes példa erejének, úgy élte elénk mélységes keresztyén hitét, református meggyőződését, hogy hiteles mintát kaphattunk tőle az élet nagy dolgaiban krisztusi alapokon történő tájékozódásunkhoz, eligazodásunkhoz. Jó érzés visszaemlékezni rá, hogy ez a tőle kapott minta soha sem volt túlságosan „direkt”. Ellenkezőleg, minden megnyilvánulása életszerű, érthető és mindig hihető volt. Számunkra is kellően nyitott élete volt ennek hitelességnek a pecsétje, hiszen magánéletébe, családjá mindennap-

jaiba is betekinthettünk – nem utolsósorban velünk egykorú lányai: Zsuzsa és Kata illetve a gyülekezeti gyermekmunkában is mindenkor hűséges segítő társa, a nagytszeteletű asszony révén. Mici néni volt az, aki az akkor, a hazai viszonyaink között új flanellográf segítségével tette számunkra szemléletessé, élményszerűvé, máig feledhetetlenné a közösen feldolgozott, akkori értelmi szintünkön magyarázott bibliai történeteket.

Dr. Fejes Sándor nehéz, valóban embert próbáló időkben, egy keleti hadifogság keserveit is maga mögött tudva került 1952-ben hozzánk, a Várpalotai Református Egyházközségbe, miután a kommunista hatalom parancsszavára államosították a Pápai Református Kollégium Gimnáziumát, ahol 1942 és 1952 között vallástanárként tevékenykedett – kivéve a keleti hadifogság gyötrelmes éveit.

Várpalotára kerülése kapcsán tőle magától hallhatam, hogy bizony még jó barátai is óvták az adott időben a – kívülről valóban nem sok jóval kecsegtető – lelkészi pályától: „Légy tanár, taníts mást!” „Ki tudja, kell-e még a lelkész?” – így hangzottak a voltaképpen jóindulatban fogant intelmek, amelyek azonban nem érthették el céljukat, hiszen: „Erre esküdtem fel.” – volt dr. Fejes Sándor lakonikusan tömör, de majd három évtizedes küzdelmes, a kor viszonyai következtében sikert és kudarcot egyaránt jelentő várpalotai lelképásztori szolgálatával valóban meggyőzően hitelesített válasza. Nem lett hát tanár, nem tanított mást – a megváltás örömhírét, az Evangéliumot hirdette kevés híján három évtizeden át a templomi szószékről, a hittanórai katedréről és magánbeszélgetéseink meghittségében egyaránt.

Vallástanári, lelkészi hivatását – elhivatottságát – valóban komolyan véve törekedett teológiai ismeretei gyarapítására. Természetesen ő is tudta, világosan látta, és vallotta is, hogy a hit Isten ajándéka, de azt is tudta és vallotta, hogy a hithez vivő út a bibliai ismereteken keresztül vezet; sőt a személyes példa, az igazán megélt keresztyénség révén a hitre jutás folyamata esetleg le is rövidíthető, a hit útján való járásunk, pontosabban: a hit irányában történő haladásunk meg is gyor-

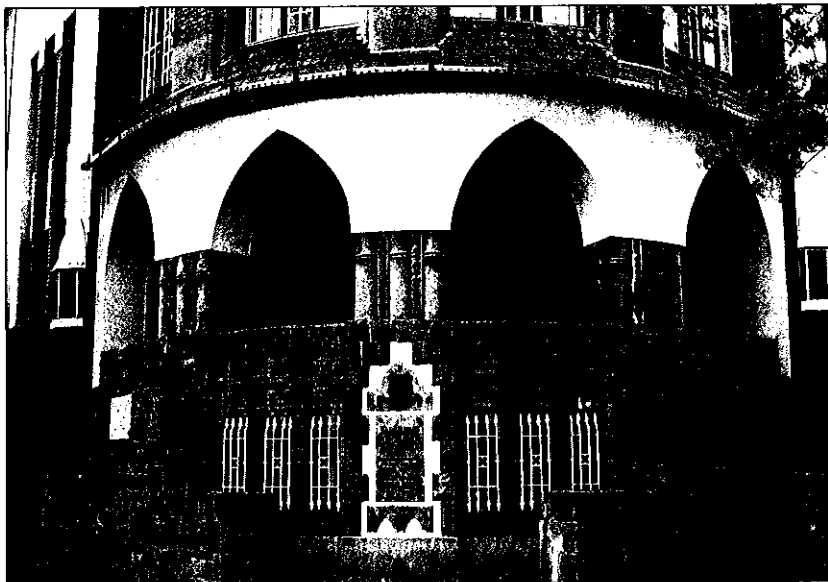
sítható. Ezt kívánta elérni a rábízottak lelkében: minden hívében, idősben és fiatalban egyként. Az ismeretek mélyen átélt fontosságának tudata motiválhatta abban, hogy az 1950-ben, benyújtott teológiai doktori disszertációja témájaként Kálvin János úrvacsoratanát választotta. Értekezését a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Teológiai Karán védte meg *summa cum laude* [= a legnagyobb dicsérettel] eredménnyel. Máig érzem azt a már-már szinte áhítatba hajló szent borzongást, amellyel görög és latin nyelven kiállított doktori diplomáját szemeltem, és latin szövegét betűzgettem a régi parókia dolgozószobájában.

Kálvin Jánost, a tudós reformátort olyannyira sikerült „emberközelpé hoznia” egykori hittanosi illetve konfirmandusai számára, hogy időnként szinte most is magam előtt látom, amint íróasztala mellett ülve, hatalmas föliánsokkal a keze-ügyében egy-egy mélyreható hitelvi gondolata megszületésekor gyorsan lekapja fejről barettszerű házi-sapkáját, és lelkesen felkiált latinul: „Soli Deo Gloria, [= Egyedül Istené a dicsőség!]. Hasonló módon él bennem egy – szintén Fejes nagytiszteletű úr elmondásából megőrzött – kép, amely szerint Kálvin megtagadja az úrvacsora kiszolgáltatását gyülekezete azon tagjainak, akiket életvitelük méltatlanná tett a sákramentumra. Genf sértődött előkelői fenyegetéssel akarják kényszeríteni az akkor már nemzetközi hírnévű tudós prédikátort, hogy elvei – és persze a megfeddettek erkölcsi életének szomorú valósága – ellenére engedje őket az Úr asztalához járulni, mire ő kijelenti: „A két karomat levághatjátok, de az úri szent vacsora sákramentumát nem engedem meggyaláznai, de még csor-

bítani sem.” A határozott prédikátori kiállás következtében meghátráltak az erővel fenyegetőzők.

A konfirmációi előkészítés során nekünk is megfelelő alapossággal elmagyarázta Református Egyházunk úrvacsora-értelmezését: miként jelképezi az Úri Szent Vacsora során magunkhoz vett kenyér Krisztus Urunk értünk, bűnösökért megtörtetett szent testét, illetve az úrvacsorai kehelyből kortyolt bor az értünk kereszthalált halt, majd harmadnapon feltámadott Megváltónak a bűnök bocsánatára kiontott véréét. Közben arra is volt gondolja, hogy legalább alapjaiban a másik két történelmi felekezet idevágó tanítását is megismertesse velünk. Mélységesen emberi és valóban keresztyén habitusától igazán távol állt a felekezeti „villongások” szítása, avagy akár eltérése. Bennünket is arra nevelt, hogy a saját felekezetünk felfogását megismerve, magunkénak érezve és mélységesen átélve tiszteljük mások meggyőződését. Vélhetően nem csak az én emlékezetemben maradt meg egy életre a római katolikus egyház áldozati „átlényegülés” tanának korrekt magyarázata kapcsán, annak népnyelvi lecsapódása: hogyan származik a szemlélt számára érthetetlen, titokzatos eseményt, történetet jelző – a későbbiek során sajnos bizonyos pejoratív értelmet is nyert – „hókuszpókusz” eredetileg Krisztus Urunknak az úrvacsorát szerző útmutatásából: „accipite et comedite hoc est corpus meum” [= „Vegyétek, egyétek, ez az én testem”] (Mt 26,26). Mivel az egyszerű hívek – a II. vatikáni zsinat liturgiai reformja előtt – nyelvileg természetesen nem érthették az utolsó vacsora latin nyelven felolvasott történetét, a nyelvi meg nem értés következtében torzulhatott a „hoc est corpus meum” hangalakja a fentebb említett kifejezéssé. Az említett zsinat által elrendelt liturgiai reform, a nemzeti nyelv liturgiai használata következtében megszűnt a félreértés lehetősége, így a fenti kifejezés eme vonatkozása bízást feledésbe merülhet.

Magánbeszélgetésekben többször is hallhattuk tőle, mennyire fontosnak tartotta az igehirdetésekre való alapos felkészülést, soha sem hagyatkozott arra, hogy majd a szószéken úgyis eszébe jut valami. Egy németnyelvű története – talán nem csupán a nevek azonossága miatt – most is eleven él bennem. Eszerint két lelkes beszélgetett igehirdetésre történő felkészülésük módjáról. Az egyik, akit Paulnak, azaz Pálnak hívtak, elmondta:

A Kecskeméti Református Újkollégium „bástyája”

minden igehirdetői szolgálata előtt alaposan tanulmányozza a kiválasztott textushoz kapcsolható egyéb íghelyeket, a teológiai szakirodalmat, esetleg szépirodalmat, így építi fel prédikációját. A másik lelkész viszont arra hivatkozott: a Lélek úgyis megsűgja, mit kell mondania a kiválasztott Ige kapcsán, csak a belső hangra kell figyelnie. Ennek hallatán a Paulnak, azaz Pálnak mondott kollégája is e módszer kipróbálása mellett döntött, de később arról kellett beszámolnia, hogy az alapige felolvasása után a szószéken a „belső hangra figyelve” csak az dobolt a fülében: „Paul, Paul, du warst faul” [Pál, Pál, lusta voltál]. A lelkési tevékenység igen fontos, lényeges elemének tartotta és vallotta Fejes nagytiszteletű úr az igehirdetési alkalmakra történő alapos és körültekintő felkészülést.

Dr. Fejes Sándor hűséges őrállója volt egyházunknak lelkészként, egyházmegyei, majd egyházkerületi főjegyzőként egyaránt. A „felülről” folyamatosan kapott erő révén Isten példás hűségű szolgája tudott lenni a legkeményebb időkben is. Életművét tekintve bizonyossággal megállapíthatjuk: bősséggel kapta a talentumokat, és Mennyei Gazda iránti töretlen, valóban példás hűséggel sáfárkodott velük. Akkor sem rejtette a földbe, sem máshova a rábízott lelki értékeket, amikor a valásellenes hatalom egyenesen és határozottan azt várta, sőt követelte volna tőle. Ellenkezőleg: igehirdetési, hit-tanórái, személyes megnyilatkozásai során olyan kincsek birtokába juttatott bennünket, amelyeket a tűz meg nem égethet, a rozsdá meg nem emészthet, a tolvaj el nem orozhat, a múlt idő még csak meg sem kevesbíthet. Anyagilag és szellemileg egyként nyomorúságos viszonyok között is királyi bőkezűséggel osztotta szét közöttünk a lélek gazdagságát, miközben az a folyamatos „utántöltés” eredményeként meg sem fogyatkozott nála.

Ilyen körülmények között próbált Dr. Fejes Sándor nagytiszteletű úr a legfőbb feladatot jelentő lelki gondozás mellett szellemi iránymutatást is adni, egyfajta értelmiségi példaképet is nyújtani a rábízott fiataloknak, köztük e sorok írójának. Isten iránti felelősséggel és ugyanakkor mélységes emberséggel igyekezett formálni alakuló személyiségünket, erősíteni keresztyéni meggyőződésünket, református magyar tudatunkat. Úgy is fogalmazhatnánk: egyfajta európai keresztyéniséget, európaisággal ötvözött magyarságot igyekezett belénk plántálni – töretlen hittel, teljes bizodalommal várva, hogy az Úr a „növekedést” is megadja.

Mint a Pápai Református Kollégium vallásánára természetesen komolyan vette a Kollégium Jókai Mór-tól származó jelmondatát: „Istennek, hazának, tudo-

Emléktábla a Kecskeméti Református Kollégium falán

mánynak”. Lelkészként hivatásából eredően Isten felé igyekezett terelgetni lelkünket, az Ige erejével és a szeretet szelíd szavával, de szellemünk „pallérozását”, nemzettudatunk formálását, bontakozó egyéniségünk építését is fontosnak tartotta. A Lélek és a szellem harmonikus – keresztyéni, európai és magyar – fejlődését igyekezett bennünk előmozdítani és minden lehetséges módon gyarapítani, mert mély átéléssel hitte és vallotta, hogy az Úristen őt erre hívta el, tehát „alkalmas és alkalmatlan időben” egyaránt ezt kell tennie minden erejével.

Rendkívül gazdag aktív életútja, egy eredményes vallásánári, lelkési és egyház-kormányzói pálya végén visszatért „ősei honába”, Balatonarácsra. Ő is elmondhatta volna Ady Endrével szólva: „innen jöttem, ide térek.” 1987 júliusában dr. Fejes Sándor főtiszteletű úr halhatatlan és nemes lelkének porsátora az arácsi temetőben találta meg végső nyughelyét előrement rokonai, felmenői között. Itt alussza csendes síri álmát a feltámadás boldog reménységében. Itt róhatjuk le időnként kegyeletünket, tehetjük le a hála és a köszönet virágait mindazok, akiket a kegyelmes Isten azzal ajándékozott meg, hogy lelki-gondozói tevékenységének, emberi bölcsességének haszonélvezői lehettünk.

„Emlékezzünk régiekről...” Sándy Gyula építész

Bálint Vilmosné

Iskolát... ott kell építeni, ahol a boldog diákkornak hagyománya van.

S Vásárhelyt van.”

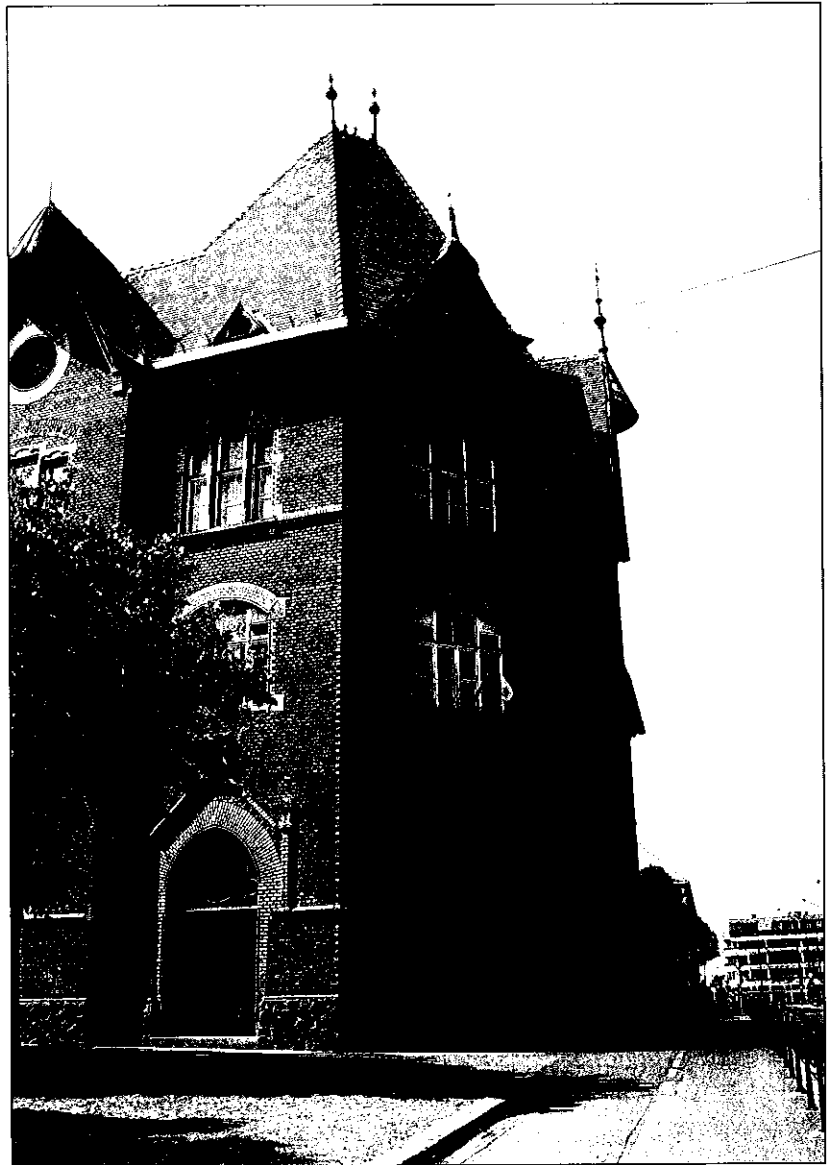
Így szól 20. századi irodalmunk egyik nagyjának, Németh Lászlónak, gimnáziumunk egykori tanárának szép, és úgy érezzük, igaz gondolata.

Hódmezővásárhelyen a XIX. században második felében az a nemes igény merült fel, hogy méltó helyet kapjanak az 1723 óta datált alma mater tanárai és diákjai. A régi falak már nem voltak képesek befogadni azt az egyre több fiatalt, akik a tudás helyi forrásához közel akartak kerülni. A református egyház elkötelezettségével, példás anyagi áldozatvállalásával a város gimnáziumának új otthonát kívánt nyújtani. A Sándy Gyula /1868-1953/ által megálmodott, tekintélyt parancsoló épület emelése a millennium idején országshozza zajló nagy építkezések sorába illeszkedett.

A fiatal budapesti építész-mérnök jeles tanítómesterek irodájában kezdte pályáját. Hamarosan megbízták a tervek elkészítésével. Egy négy éve kézhez vett diplomával és kivételes rátermettség, teremtő erő birtokában 1895-ben nekilátott, hogy megtervezze, majd megvalósítsa azt az épületet, ami „arczsal a Népkertre néz, dél felé gyönyörű és szabad kilátást nyújt”. Már 108 esztendeje biztosít méltóságteljes környezetet az emberi tudásnak, szellemi értékeknek és diák- és tanár-generációknak.

Sándy Gyulára emlékeztünk 2006. június 17-én, 110 évvel a munkálatok megkezdése után. Neve most már nemcsak a földszinti aula oszloplábjában olvasható, hanem azon az emléktáblán is, amellyel alakja előtt tiszteleg a hálás utókor.

Az emlékállítás nemes szándéka az 1964-ben érettségizett IV. A osztály egykori diákjaiban és osztályfőnökükben, a Bethlen Gábor Református Gimnázium nagytekintélyű nyugalmazott igazgatójában, Földesi

A Bethlen Gimnázium épülete Hódmezővásárhelyt

Ferencben fogalmazódott meg. Példaadó önzetlenséggel sokan melléjük álltak. Néhány hónap szervező- és teremtő munkájának koronáját az ünnepi megemlékezésünk során leleplezett, Szemerey Kiss Balázs szobrászművész alkotta „emlékjel” állítása jelentette.

Az avatás bethlenes generációkat, tanárokat, diákokat szólított újra az aulába, hogy meghallgassák Apáczai Csere János és Ady Endre tíz jeles mondatát Rácz Csaba /IV.C – 1995/, három népdalunkat és a XC. zsoltár 1. és 9. versét Pusztai Zita /IV.D – 1993/ előadásában.

Földesi Ferenc, az egykori diák, tanár, osztályfőnök és igazgató mondott veretes köszöntő szavakat. Sándy Gyulát, az embert és érdemeit Tarnay István Ybl-díjas építész, a Csongrád Megyei Építészkamara elnöke méltatta. A Bán Csaba lelkész, az Igazgatótanács elnöke által megfogalmazott áldást dr. Lázár János polgármester, országgyűlési képviselő /IV.B – 1993/ Városházán: érzelem és cselekvés címmel elmondott ünnepi beszéde követte. Sándy Gyula emléke előtt tisztelegve Fenyvesi Félix Lajos költő /IV.A – 1964/ olvasta fel új versét.

A tervező építész emlékének pályamunkákkal adózhattak a gimnáziumhoz kötődő nemzedékek. Emlékplaketteket nyújtottunk át számukra. A köszönő szavak után a Himnusz eléneklésével zárult az emlékezés. A Sándy Gyuláról és a gimnázium építéséről szóló anyagból, valamint a pályamunkákból értékes kiállítás nyílt a gimnázium folyosóján.

Ezen a napon Sándy Gyulának volt köszönhető, hogy a számunkra oly fontos, bennünket idekötő, egyben meghatározó „Bethlen-szellem” újra érezhetővé vált az ódon falak között.

Internátusunk ünnepnapjai

15 éve indult újra Kecskeméten a Református Kollégium Internátusa

Dr. Kodácsy Jánosné

A kecskeméti református oktatás történetében először az 1929/30 tanév értesítőiben olvashatunk arról, hogy az iskola és konviktus mellé internátust építettek. Ennek lehetőségét már évekkel előtte keresték az egyházi előjárók és a tanári kar tagjai. 1929. március 8-án vásárolták meg a Búzás Mihály utca sarkán álló kis házat, az Újkollégium egyik szárnyának folytatásához. A meglévő épület stílusában ide épült fel a modern és szép fiúinternátus, melyet 1929 őszén nyitottak meg. A korabeli évkönyvben az alábbiakat olvashatjuk erről: *„Az intézet elhelyezése, berendezése korunk minden igényeinek megfelelő: egészséges, célszerű és csinos. Szervezet tekintetében az internátus kiegészítő része az iskolának... az igazgatótanács felügyelete, irányítása és fennbátosága alatt áll.”*

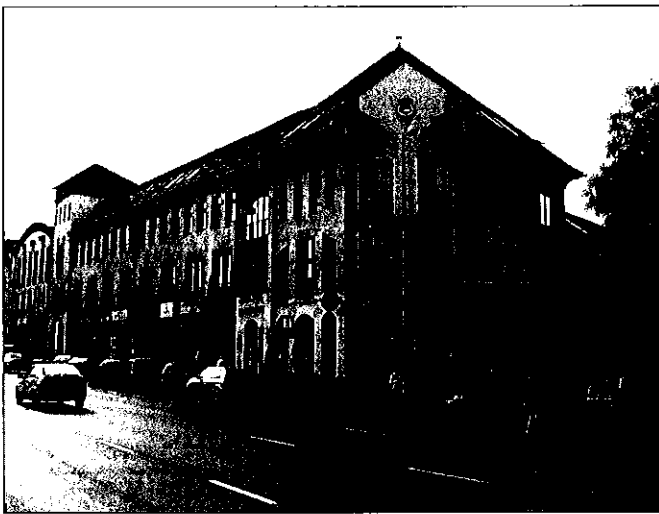
A rendszerváltás után újra indított református gimnázium mellé kollégiumi rendszerben működő internátus szervezését ismét elkezdte a református egyház vezetése, és 1991 szeptemberében a konviktusban, az épület egy részének átalakításával meg is nyithatta kapuját a vidéki tanulók elhelyezésére. Hat lányszoba és négy fiúszoba kapott itt helyet. Az internátus első igazgatója Szabó Gáborné nagytiszteletű asszony volt. Az ő vezetésével alakították ki azt az internátusi rendet, amely szerint ma is működünk. Segítséget kértek és kaptak a Debreceni Református Kollégiumtól, hisz egyetlen református kollégiumként csak ez az intézmény maradhatott meg az 1948 utáni átalakítás után.

A következő tanévben gyarapodott a létszám, így átmenetileg a fiúk egy részének a Fráter utca 23. számú szép polgárházban alakíthattunk ki megfelelő hálóműhelyet és ta-

nulószobát. A diákok számának további növekedésével megint újabb lehetőséget kellett keresni, ezért egyházunk vezetősége elhatározta, hogy végleges megoldásként a Hornyik J. krt. 4. számú épület eladásra szánt részét megvásárolja, és abban alakítja ki az internátust. Negyvenmillió forintos kölcsönt vállalt fel egyházunk a vásárlásra, mert ugyanaz az a gondolat vezérelte 1992-ben is egyházunk lelkészeit és vezetőit, mint 1929-ben, amikor az első diák-internátus alapítását elhatározták. Így szól a korabeli híradás: *„Ezzel az alapítással az volt az egyház célja, hogy régi iskolája mellé egy minden tekintetben megfelelő és minden igényt kielégítő nevelőintézetet szervezzen, mely korszerű berendezésével nem csak egészséges és kellemes otthont nyújt, hanem vallásos és hazafias nevelést is ad és tanulmányi előmenetelében is segítségére van a gondjaira bízott ifjúságnak.”*

Sok odaadó munkáskéz segítségével az új épület felszentelésére 1993. augusztus 29-én kerülhetett sor.

A gimnáziumunk létszámának további növekedése eredményeként a következő tanévre már többen kérték a felvételüket bentlakásra, mint ahány helyet biztosítani tudtunk. Így a visszaigényelt Újkollégium épületében megüresedett – addig az állami zeneiskola használatában lévő – szárnyban egy tanévre, a legelső internátus helyén huszonkét lánynak készíthettünk otthont. 1996 szeptemberére felépült a Palma Hotel, melynek egyik szárnyában a fiúknak lett négy évre kényelmes tágas szálláshely. Ebben az időben az internátus két épületben működött tehát; egészen addig, míg a konviktusunk tetőtéri részét is beépíthettük, ahol 2000. szeptemberétől, egy épületben, emeletenként elválasztva laknak fiúk és lányok. Ma már a

A kecskeméti Internátus épülete

tanulósobák is mind az épületen belül vannak. Van számítógépterem, 2500 kötetes könyvtár, kondicionáló terem; és az eddig csak közlekedésre alkalmas udvarunkon labdázásra használható, elkerített területet is kialakítottunk.

A 15 év történetéből kitűnik, hogy sok építkezés és költözés jellemezte az életünket, de minden év szeptemberére készen állhattunk. Isten kegyelméből és Varga László nagytiszteletű úr áldásos tevékenysége nyomán léphettünk mindig tovább: újabb tervek megvalósításán dolgozhattunk, hogy megfelelő helyet készíthessünk a hozzánk érkezőknek. Az internátus dísztermének falára írt ige nagyon is jellemző volt az elmúlt másfél évtizedre: „Az Úr Istennek nagy tetteivel járok”.

A 120 diákot befogadó internátusban igyekszünk otthonot teremteni a gimnáziumunkban tanuló, de Kecskeméttől távol lakó diákoknak. Úgy gondoljuk, hogy az internátusban kialakított rend a vidéki családok gyermekeinek biztonságos, nyugodt háttérrel biztosít az itt töltött éveikre.

Az elmúlt 15 év alatt összesen 530 diák lakott internátusunkban. Volt, akiknek el kellett mennie hamarabb, de közben is érkeztek hozzánk. Ezek száma összesen: 114. Ami igazán nagy öröm számunkra az az, hogy az elmúlt évek alatt 59 testvérpár lakott nálunk. Ez azt jelenti, hogy kb. ennyi család biztosan jó és megbízható helynek tartja a kecskeméti református internátust.

Az első nevelőtestület négy főből állt. Ma nyolc nevelő segíti, neveli, igazgatja a 118 itt lakó diákot. A nevelőtestület tagjai: Horvát Brigitta, dr. Kávai Pálné, Kiss Imréné, Kocsis Lajosné, Molnár Tamás, Szabó Csaba és Vass Ernő. Az internátusban délelőttönként Molnár Sándorné teljesít szolgálatot, és ő felügyeli a betegként az internátusban tartózkodókat. Az internátus igazgatója: dr. Kodácsy Jánosné.

2006. március 25-én, újraindulásunk évfordulója alkalmából országos konferenciát rendeztünk *Kollégium* –

Internátus címmel, melyen a kollégiumi élettel kapcsolatos előadások hangzottak el.

Az első előadást Győri József, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának igazgatója tartotta. Előadásának címe: *A kollégiumi nevelés – lehetőség vagy kényszerűség?* Az előadásból többek között betekintést nyerhettünk Németországban, Dániában, Svájcban működő hasonló intézmények életébe. A felsorolt országokban az egyházi kollégiumok iránti érdeklődés tendenciáját figyelve joggal merül fel bennünk a kérdés: Magyarországon meddig lesz igény a református szellemiségű internátusi bentlakásra? Milyen iskolát, kollégiumot választanak a családok gyermekeik neveltetésére? Az internátusi nevelés a keresztyén személyiségformálás leghatékonyabb, egész életre kiható eszköze. A nem vallásos, vagy a problémás családok gyermekei esetében igazi keresztyén misszió lehet.

A második előadótól, Kodácsy-Simon Esztertől *Az egyházi iskola, mint a természettudomány és teológia közötti bárbeszéd modellje* című előadásban a magyar Nobel-díjasok (Wigner Jenő, Neumann János, Harsányi János, Szent-Györgyi Albert, Oláh György, Bay Zoltán) visszaemlékezéseiről hallottunk, melyekben egykori tanáraikra, iskoláikra emlékeztek. Olyan iskolákra, ahol az ismeretek átadásán túl a rendszerben való gondolkodásra is rávezették a diákokat; ahol az oktatáson kívül a keresztyén bölcsességre való nevelés is cél volt. Az egyházi iskolákban ma is ilyen többletet kell kapni az oda beiratkozó diáknak, mert az intézmény csakis akkor tölti be hivatását.

Papp Kornél, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának Iskolaügyi Osztályvezetője arról a kérdérről beszélt, amit bizonyára már sokan megfogalmaztak, és az évforduló alkalmából minket különösen is foglalkoztatott, hogy *Mi a szerepe a kollégiumoknak a református közoktatásban?* Az előadásban hallhattunk a NÉKOSZ szerveződéséről, majd annak rövid létéről. Arról is szó esett, hogy az 1990-ben újraindult egyházi kollégiumok visszanyerik-e történelmi szerepüket. Az oktatáspolitikai a rendszerváltás után felismerte a kollégiumok jelentőségét, és a *Kollégiumi nevelés alapprogramja* hozzájárult a kollégiumi pedagógiai tevékenység erősítéséhez, de természetesen kiemelten fontos a kollégiumokban megfelelő személyi feltételek biztosítása is. Adatokat hallottunk a kollégiumok és internátusok számáról. Ma a 604 kollégiumból (diákotthonból) csupán 13,4 % egyházi, 80 % pedig állami vagy önkormányzati fenntartású. Ebben a tanévben 22 kollégium működik a református közoktatásban, melyekben összesen 2153 a bentlakó diákok száma. Ez református középiskolásainknak mindössze 26,7 %.

Mind a három előadásból hallhattunk a közösséghez tartozás fontosságáról, a jó közösségek jellemformáló, összetartó erejéről, annak egész életre utat mutató hatásáról. Minden vágyunk, hogy a mi internátusunk is egymást szerető, egymást tisztelő, építő, utat mutató, értéket közvetítő diákok és nevelők közösségévé váljon. E cél elérésére minden tanév kezdéskor újabb lehetőséget kapunk.

A konferencián ötvenhét résztvevőt regisztráltunk. Elsősorban a református kollégiumok képviselői jöttek el. Vendégül láthattuk nevelőtanár-társainkat Debrecenből, Sárospatakról, Mezőtúrról, Pápáról, Csurgóról, Budapestről, Kiskunhalasról, Miskolcraól, Kisvárdáról és Békésről, de üdvözölhettük régi munkatársainkat is, köztük az első nevelőtestület tagjait.

A konferencián kívül még három esemény gazdagította ünnepi megemlékezésünk sorát.

Március 23-án az irodalmi önképzőkör és az internátus diákjai – Kiss Zsuzsanna tanárnő (az önképzőkör vezetője) rendezésében – *Képes kóli szótár* címmel diákelőadást tartottak. Az előadás joggal aratott sikert, hisz hétköznapijaink elevenedtek meg diákjaink igencsak hiteles tolmácsolásában. Az előadás *Perjéssy Horváth Barnabás: Kollégium blues* című regényéből készült. A könyv egy teljes tanév eseményeit eleveníti fel, és a Debreceni Református Kollégiumban játszódik az 1987/88 tanévben.

Az előadás értékét emelte, hogy író is vendégünk volt, dedikálta könyvét, sőt még néhány diákélményével tovább szórakoztatta vendégeinket, mostani és volt diákjainkat.

Az elmúlt tizenöt év fényképanyagából egy galériát állítottunk ki az internátus aulájában, melyet néhány héttig megtekinthetett minden érdeklődő. Régi diákjaink, akik eljöttek az ünnepi emlékezésre, örömmel és hálával gondoltak az itt töltött időre, a képeket látva újra feleleveníthették a már majdnem elfelejtett élményeket. Mai diákjaink láthatóan örömmel találkoztak a falujukból korábban itt tanuló ismerőseikkel, egykori iskolatársaikkal és a róluk néhány éve készült felvételekkel. Nyomon követhették a változásokat, és a kedves vidám napok hangulatát.

A harmadik rendezvény egy sportesemény volt, amit a városban működő kollégiumoknak (diákotthonoknak) hirdettünk meg. Focibajnokságot szerveztünk, amit öt csapat részvételével 2006. április 25-én bonyolítottunk le. A vidám, jó hangulatú sportdélutánról emlékszerleggel mehettek haza a legjobb csapatok.

Az évforduló minden intézmény életében jeles esemény. Azt gondolom, hogy a hálaadás és emlékezés ideje további erőt adhat a résztvevőknek. Mi is így éltük meg az újraindulásunk alkalmából rendezett ünnepi eseményeket. Erőt merítettünk a hétköznapiok küzdelmeihez, melyért egyedül Istené a dicsőség. S. D. G.

E számunk szerzői:

Bálint Vilmosné	igazgató, Bethlen Gábor Református Gimnázium, – Hódmezővásárhely
Battyányi Géza	lelkipásztor, Budapest–Csillaghegy
Dr. Huszár Pál	ny. egyetemi tanár, a Dunántúli Ref. Egyházkerület tanügyi tanácsosa – Várpalota
Kása Gergely	lelkipásztor – Felsőlanc (Szlovákia)
Katona Gyula	lelkipásztor, vallástanár – Békés
Dr. Kodácsy Jánosné	igazgató, Kecskeméti Református Kollégium Internátusa – Kecskemét
M.A.D.	lelkipásztor (cím a szerkesztőségben)
Turbucz Erzsébet	lelkipásztor, hitoktató – Református Általános Iskola, Cegléd
<i>Helyesbítés:</i> A 2006. évi 1-2. számban az Emberkép és nevelés cikk szerzője	
Dr. Rókusfalvy Pál	pszichológus, ny. egyetemi tanár, Budapest.
Professzor úr megértését köszöni a Szerkesztő.	

E számunk képei:

A bemutatott prezentációkat a cikkek szerzői készítették.

A kecskeméti és hódmezővásárhelyi képeket a Szerkesztőség munkatársai készítették.

Következő számaink tartalmából:

Anglikán oktatási stratégia	Szerepek az új érettségien
A természet pedagógiája	Tanévkezdés 2006/2007.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK

Lapunk 2006-ra előfizethető postai csekken vagy átutalással (OTP 11701004-20192129). A közlemény rovatba írják bele az előfizető nevét és az MRN 2006 rövidítést. Kérjük, ügyeljének arra, hogy olvasónkat azonosítani tudjuk!

Az előfizetésről számlát küldünk 2006-ra. Akik csak a számla beérkezése után utalnak át, kérjük, hogy a mellékelt megrendelőlapot a számlakérő adataival faxon vagy postán küldjék vissza az RPI címére. Lapunk árát az ÁFA-csökkenés és a terjesztési költségek növekedése befolyásolta. Lapunk az önköltségi ár alatt jut el az olvasókhoz, ezt a szerzők önzetlensége és mértéktartása, illetve a Református Pedagógiai Intézet zsinati költségvetése teszi lehetővé.

Kérünk és buzdítunk mindenkit, hogy a lap megjelenését előfizetésével továbbra is támogassa.

Lapunk előfizetési díjai 2006-ra:

Egy példány ára:	252 Ft	(240 Ft + 5% ÁFA)
Éves előfizetési ár:	2079 Ft / év	(1980 Ft + 5% ÁFA)
Kedvezményes éves előfizetési ár*:	1743 Ft / év	(1660 Ft + 5% ÁFA)
ORTE-tagoknak:	ingyenes	

* Református egyházközségeknek, református közoktatási intézményeknek, és ezek munkatársainak, lelkészeinek, református közoktatási szakértőknek, valamint a legalább két éve előfizetőknél.

Magyar Református Nevelés

Megjelenik évente 9 szám.

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Lapzártá: 2006. augusztus 5.

Felelős kiadó: Márkus Gábor

Főszerkesztő: Márkus Gábor

Szerkesztő:

Postacím: 1440 Budapest 70., Pf. 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: mrn@refpedi.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

Tel.: 06-87-571013

Internet: www.sm-art.hu

Megrendelni a 2006. év számait a kiadó címén lehet.

Korábbi példányok korlátozott számban kaphatóak 168 Ft / db áron.

A kiadó RPI működését támogatja az Oktatási Minisztérium és a Magyarországi Református Egyház Zsinata.

(A szerzők és a szerkesztőség álláspontja egyes kérdésekben eltérhet.)
Észrevételeiket, cikkeiket szeretettel várjuk!

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2006. évi számait _____ példányban.

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

A számlakérő megnevezése (ha eltér): _____

A számlakérő címe: _____

_____
cégszerű aláírás

